
Status kanoniczny małżeństw zawieranych przy asystowaniu kapłanów Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X (FSSPX) po wydaniu listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 marca 2017 r.

The canonical status of marriages in assisting the priests of the Priestly Fraternity of Saint Pius X (FSSPX) after the issuance of the letter of the Pontifical Commission *Ecclesia Dei* of March 27, 2017

Ks. dr Dawid Pietras
email: pietrasdawid@poczta.fm

Streszczenie: Z inicjatywy papieża Franciszka listem Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 marca 2017 r. wprowadzono normy udzielania delegacji kapłanom, przed którymi wierni przywiązani do Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X (FSSPX) pragną zawrzeć małżeństwo. Kapłani tej wspólnoty, będącej częścią Kościoła katolickiego, trwają bowiem w nieregularności kanonicznej i nie posiadają statusu ordynariusza bądź proboszcza. Potrzebują więc wymaganej delegacji *ad validitatem* do asystowania przy zawarciu małżeństwa. W świetle omawianego dokumentu taką delegację wydaje ordynariusz miejsca. Wspólnota korzystając z wydanych regulacji, podtrzymuje jednak tezę o ważności małżeństw zawartych przed kapłanem z FSSPX bez delegacji, powołując się – z powodu sytuacji Kościoła po II Soborze Watykańskim – na nadzwyczajną formę kanoniczną zawarcia małżeństwa oraz na błąd powszechny, a także wątpliwość pozytywną i prawdopodobną w świetle kan. 144 KPK/83. Stolica Apostolska w dokumentach wydanych przez Papieską Komisję *Ecclesia Dei* oraz dekretach i wyrokach Trybunału Roty Rzymskiej utrzymuje stanowisko, iż małżeństwa te są zawierane nieważnie z powodu braku formy kanonicznej.

Słowa kluczowe: Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X, FSSPX, forma kanoniczna, delegacja, świadek kwalifikowany

Abstract: On the initiative of pope Francis, by the letter of the Pontifical Commission *Ecclesia Dei* of March 27, 2017, norms were introduced for granting delegation to priests, before whom the faithful attached to the Priestly Fraternity of Saint Pius X wish to marry. The priests of this community, which is part of the Catholic Church, are canonically irregular and do not have the status of ordinary or parish priest. So they need the required delegation *ad validitatem* to assist in getting married. In the light of the document under discussion, such a delegation is issued by the local ordinary. The community, using the issued regulations, maintains the thesis that marriages contracted before a priest of the FSSPX without delegation, referring – due to the situation of the Church after the Second

Vatican Council – to the extraordinary canonical form of marriage and to a common error, as well as a positive and probable doubt in the light of can. 144 of the Code of the Canon Law of 1983. The Holy See, in the documents issued by the Pontifical Commission *Ecclesia Dei* and the decrees and sentences of the Tribunal of the Roman Rota, maintains the position that these marriages are contracted invalid due to the lack of a canonical form.

Keywords: Priestly Fraternity of Saint Pius X, FSSPX, canonical form, delegation, qualified witness

Treść: Wstęp. 1. Aktualna sytuacja kanoniczna kapłanów FSSPX i konieczność uzyskania delegacji. 2. List Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 marca 2017 r. – podstawowe regulacje. 3. Reakcje Kościołów partykularnych wobec listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*. 4. Orzecznictwo Roty Rzymskiej w świetle listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*. 4.1. Możliwość błędu powszechnego bądź wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej – *Ecclesia supplet* (kan. 144 KPK/83). 4.2. Możliwość zastosowania kanonicznej formy nadzwyczajnej (kan. 1116 KPK/83). 5. Stanowisko FSSPX. 5.1. Odpowiedź Bractwa na list Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*. 5.2. Komisja kanoniczna i trybunały sądowe FSSPX. Podsumowanie.

Wstęp

Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X (*Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X* – FSSPX) założone przez abpa Marcela Lefebvre’a w 1970 roku, wciąż pobudza do dyskusji w kwestii kanonicznego porządku prawnego tej wspólnoty, a co za tym idzie – sprawowanych tam sakramentów. Od czasu utracenia przez tę wspólnotę regularności kanonicznej, a więc od 1975 roku, kiedy dokonano zawieszenia Bractwa, kapłani FSSPX zasadniczo nie otrzymywali delegacji do asystowania przy błogosławieniu małżeństw. W tę sytuację kanoniczną wpisuje się decyzja papieża Franciszka, by uregulować tę kwestię, wychodząc naprzeciw duchowym potrzebom wiernych przywiązanych do tej wspólnoty. W konsekwencji Papieska Komisja *Ecclesia Dei* działająca w ramach Kongregacji Nauki Wiary, 27 marca 2017 roku skierowała list do konferencji biskupów, według którego ordynariusze miejsca mogą udzielać delegacji kapłanom FSSPX do asystowania przy małżeństwie. Niniejsze opracowanie będzie próbą ukazania tego złożonego problemu, który prócz wymiaru prawnego ma również wymiar eklesjalno-pastoralny. Na początku ukazany zostanie status prawny kapłanów Bractwa, a następnie regulacje zawarte w opisywanym liście dykasterii. Przybliżone zostanie także stanowisko Roty

Rzymskiej oraz stosunek FSSPX wobec wydanych regulacji i kwestii błogosławienia małżeństw bez delegacji.

1. Aktualna sytuacja kanoniczna kapłanów FSSPX i konieczność uzyskania delegacji

Każdy ochrzczony w Kościele katolickim lub do niego przyjęty, nawet jeśli formalnym aktem wyłączył się z tej wspólnoty, jest zobowiązany do zachowania formy kanonicznej¹. Jest nią wymóg ustawodawcy kodeksowego, by małżeństwo *ad validitatem* było zawierane wobec jednego świadka kwalifikowanego (ordynariusza albo proboszcza lub kogoś, kto otrzymał od nich delegację) i dwóch świadków zwykłych². W celu omówienia kwestii małżeństw, przy zawieraniu których asystuje kapłan z FSSPX, trzeba najpierw ustalić pozycję prawną tej wspólnoty oraz status kanoniczny jej kapłanów.

Wypowiedzi papieskie i treści dokumentów Stolicy Apostolskiej prowadzą do wniosku, że FSSPX jest wspólnotą nieregularną, kanonicznie zawieszoną w 1975 roku, o charakterze schizmatycznym, ale

---

¹ Por. kan. 1086 § 1, 1117 i 1124 KPK/83; BENEDICTUS XVI, Litterae Apostolicae motu proprio datae quaedam in Codice Iuris Canonici immutantur *Omnium in mentem*, 26.10.2009, AAS 102 (2010), s. 8-10; tekst polski: BENEDYKT XVI, *List apostolski motu proprio „Omnium in mentem” na temat zmian w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, L'Osservatore Romano (wyd. pol.) 31 (2010) nr 5, s. 13-14, art 4-5; PONTIFICIUM CONCILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Litterae circulares missae omnibus Conferentiis Episcopalibus (variis linguis exaratae), quoad verba „actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica”* (Cann. 1086, § 1; 1117 e 1124 CIC), 13.03.2006, Prot. N. 10279/2006, Communicationes 38 (2006), s. 170-172; U. NOWICKA, *Obowiązywalność kanonicznej formy zawarcia małżeństwa po motu proprio „Omnium in mentem” papieża Benedykta XVI*, Kościół i Prawo 3 (2011), s. 63-76; P. WOJNAROWICZ, *Sakramenty święceń i małżeństwa według motu proprio „Omnium in mentem” Benedykta XVI*, Kościół i Prawo 3/1 (2014), s. 109-121; P. STECZKOWSKI, *Wystąpienie z Kościoła katolickiego aktem formalnym w świetle dokumentu Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych z 13 marca 2006 r.*, Annales Canonici 2 (2006), s. 179-194. Poprzez motu proprio *Omnium in mentem* Benedykt XVI zmienił ww. kanony Kodeksu prawa kanonicznego, przez co do zachowania formy kanonicznej zobowiązani są dalej ci, którzy formalnym aktem wystąpili z Kościoła.

² Por. kan. 134, 1108 § 1 KPK/83; kan. 1094 CIC/17.

stanowiącą rzeczywistość Kościoła katolickiego. Papież Franciszek określił członków wspólnoty mianem katolików dążących do pełnej komunii³. Stąd wierni, którzy zostali ochrzczeni przez kapłana tej wspólnoty, czują się do niej przywiązani lub formalnie do niej należą (nawet jeśli są w karach kościelnych) – jako członkowie Kościoła łacińskiego zawsze byli i są zobowiązani do zachowania formy kanonicznej⁴. Potwierdziła to Kongregacja Nauki Wiary w odpowiedzi

³ Por. FRANÇOIS, *Interview avec Guillaume Goubert, directeur de „La Croix” et Sébastien Maillard, envoyé spécial à Rome*, 9.05.2016, http://laportelatine.org/vatican/le_pape_francois/16_05_2016_pape_et_fsspx_la_croix.php [dostęp 16.04.2019]: „Je pense, comme je l’avais formulé en Argentine, que ce sont des catholiques en chemin vers la pleine communion”; JOANNES PAULUS II, *Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Commissio quaedam ad plenam ecclesiam communionem Fraternalitatis sacerdotalis a sancto Pio X sodalium vel eidem coniunctorum expediendam instituitur Ecclesia Dei adflicta*, 2.07.1988, AAS 80 (1988), s. 1495-1498; tekst polski: JAN PAWEŁ II, *List Apostolski Motu Proprio „Ecclesia Dei” w sprawie Arcybiskupa Marcela Lefebvre’a*, w: *Listy pasterskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 416-420, nr 5c: „Omnes scire debent formalem schismati adhesionem gravem esse in Deum iniuriam atque excommunicationem prae se ferre lege Ecclesiae rite statutam”; PONTIFICIO CONSIGLIO PER L’INTERPRETAZIONE DEI TESTI LEGISLATIVI, *Nota sulla scomunica per scisma in cui incorrono gli aderenti al movimento del Vescovo Marcel Lefebvre*, 24.08.1996, Prot. N. 5233/96, *Communicationes* 29 (1997), s. 241-243, nr 3: „Finché non vi siano cambiamenti che conducano al ristabilimento di questa necessaria *communio*, tutto il movimento lefebviriano è da ritenersi scismatico, esistendo al riguardo una formale dichiarazione della Suprema Autorità”; kan. 1364 § 1, 1382 KPK/83; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego. Status prawny liturgii i wspólnot*, Dębogóra 2021, s. 415-456.

⁴ Por. kan. 11, 1086, 1117 KPK/83; W.H. WOESTMAN, *Canons 111; 1086 and 1108. Necessity to Observe Canonical Form for Marriage and the Impediment of Disparity of Cult by Members of Schismatic Group*, w: S. PEDONE, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions 2003*, Washington 2003, s. 41-43; F. CATOZZELLA, *La validità dei matrimoni celebrati davanti ai sacerdoti della Fraternalità San Pio X. Commento alla Lettera della Pontificia Commissione „Ecclesia Dei”*, *Ius Ecclesiae* 30 (2018), s. 300-301; P. TOXÉ, *La validité des mariages célébrés devant des prêtres traditionalistes qui ne sont pas en communion avec l’Église Catholique*, *Revue d’éthique et de théologie morale „Le Supplément”* 225 (2003), s. 211-217; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 474-476; G. READ, *Society of St. Pius X and Jurisdiction for Marriage*, *Canon Law Society of Great Britain and Ireland Newsletter* 151 (2007), s. 33-40; J.J. FARRAHER, *Is a dispensation needed to marry a Lefebvre-ite?*, *The*

dla Roty Rzymskiej z 3 lipca 1997 roku⁵. Dlatego w sytuacji zawarcia małżeństwa przez wiernych czy wiernego związanego nawet formalnie z FSSPX, z innym katolikiem, nie udziela się dyspensy od formy kanonicznej ze względu na małżeństwo mieszane⁶.

W liście do biskupów z 10 marca 2009 roku papież Benedykt XVI przypomniał, że zdjęcie ekskomunik zadeklarowanych w 1988 roku dotyczyło biskupów, natomiast FSSPX nie posiada uregulowanego statusu kanonicznego, stąd jego szafarze nie pełnią prawnie posług w Kościele⁷. Ponadto prezbiterzy, którzy przyjmują święcenia (nie podważa się ich ważności) od biskupów FSSPX bez uzyskania dymiso-

---

Homiletic and Pastoral Review 85/6 (1985), s. 71-72; G. DZIERŻON, *Z najnowszego orzecznictwa Roty Rzymskiej*, Warszawa 2021, s. 133-137.

⁵ Por. Dec. c. DE ANGELIS z 8.07.2009, RRD 101 (2016), s. 185-196, nr 10: „Questo Dicasterio ritiene che i sacerdoti *lefebvriani*, in assenza di una speciale normativa che li riguardi, assistano validamente ai matrimoni, a condizione che siano rispettate le norme previste dal diritto comune (cann. 1108-1111)”; *Tamże*, nr 1-9, 12-16, s. 185-196; kan. 1330 KPK/83. Był to nieopublikowany list kard. Józefa Ratzingera o Prot. N. 1144/69, na który powołała się Rota Rzymska w sformułowaniu ww. wyroku *coram De Angelis*; P. TOXÉ, *Présentation de la sentence „coram” de Angelis de 8 VII 2009*, *L'Année Canonique* 53 (2011), s. 419-423; P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica de los sacramentos y actos jurídicos realizados por sacerdotes de la Fraternidad Sacerdotal de San Pío X*, *Forum Canonicum* 10/2 (2015), s. 75-76; G. DZIERŻON, *Brak formy kanonicznej w świetle wyroku c. De Angelis z dnia 8 lipca 2009 roku*, *Ius Matrimoniale* 17 (2012), s. 173-183; TENŻE, *Status kapłanów Bractwa Św. Piusa X w przedmiocie asystowania do zawierania małżeństwa w kontekście wytycznych listu Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei” z 27 marca 2017 roku*, *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* 34 (2021), s. 56-57; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 293. Dzierżon w przyp. nr 17 przytacza także nieopublikowane dekrety Roty Rzymskiej: c. *Vacarotto*, 20.02.2014, nr 4 oraz c. *Monier*. 23.10.2015, nr 5.

⁶ Por. kan. 1124-1129 KPK/83; A. PASTWA, *Forma kanoniczna małżeństw mieszanych w świetle motu proprio „Omnium in mentem” i nowszych uregulowań Stolicy Apostolskiej*, *Studia Oecumenica* 11 (2011), s. 151-171.

⁷ Por. BENEDICTUS XVI, *Epistula ad Episcopos Ecclesiae Catholicae La remissione*, 10.03.2009, AAS 101 (2009), s. 270-276; tekst polski: BENEDYKT XVI, *List do biskupów w sprawie zniesienia ekskomuniki z czterech biskupów konsekrowanych przez abpa Lefebvre'a*, *Anamnesis* 58 (2009), s. 11-14: „Fraternità non ha alcuno stato canonico nella Chiesa, e i suoi ministri – anche se sono stati liberati dalla punizione ecclesiastica – non esercitano in modo legittimo alcun ministero nella Chiesa”; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 55.

riów od własnego biskupa, zaciągają na mocy samego prawa suspensę od otrzymanych święceń. Mogą trwać także w karze ekskomuniki *latae sententiae*, jeśli przylgnęli do schizmy. Kary te nie zostały jednak zadeklarowane⁸.

Od czasu założenia FSSPX, a więc od 1970 roku, kapłani Bractwa zazwyczaj prosili miejscowego proboszcza o udzielenie delegacji⁹. Kapłani ci bowiem nie mają statusu ordynariuszów czy proboszczów terytorialnych lub personalnych, co potwierdzają wyroki Roty Rzymskiej *coram De Angelis* i *coram Bottone* dotyczące tej samej sprawy *Divionen*¹⁰. Natomiast od czasu zawieszenia FSSPX, a więc od 6 maja 1975 roku zaczęto odmawiać im udzielenia *facultas assistendi matrimoni* z powodu nieregularności kanonicznej. Dlatego – co istotne dla omawianego tematu – Papieska Komisja *Ecclesia Dei* miała za zadanie *uważnianie w związku* małżeństw zawartych w FSSPX. Działo się tak na mocy reskryptu Jana Pawła II *Quia peculiare munus* z 18 października 1988 roku, kiedy wyposażano tę dykasterię w tę kompetencję. W tym dokumencie małżeństwa zawarte przed duchownymi z FSSPX

⁸ Por. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Response concerning FSSPX*, 28.09.1999; Prot. N. 539/99, <http://unavoce.org/resources/protocol-53999> [dostęp 8.07.2018], nr 1: „The priests of the Society of St. Pius X are validly ordained, but suspended, that is prohibited from exercising their priestly functions because they are not properly incardinated in a diocese or religious institute in full communion with the Holy See (cf. canon 265) and also because those ordained after the schismatic episcopal ordinations were ordained by an excommunicated bishop. They are also excommunicated if they adhere to the schism (cf. *Ecclesia Dei*, 5, c)”; kan. 1364 § 1, 1383 KPK/83; P. TOXÉ, *Considérations canonique sur deux affaires médiatisées de censures ecclésiastiques: les évêques lefebvristes et l'avortement de Recife*, *L'Année Canonique* 51 (2009), s. 208-210; P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 73-74; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 456-460.

⁹ Por. kan. 1111 KPK/83.

¹⁰ Dec. c. DE ANGELIS, 8.07.2009, RRD 101 (2016), s. 185-196, nr 17: „(...) sacerdotes Fraternitatis S. Pii X qui praesunt singulis communitatibus neque parochi personales nominantur neque particulari iure ad parochos aequiparantur”; Dec. c. BOTTONE, 28.09.2013, RRD 105 (2020), s. 316-318, nr 5: „(...) sacerdotes Fraternitatis S. Pii X qui praesunt singulis communitatibus neque parochi personales nominantur, neque particulari iure parochis aequiparantur”. Por. G. DZIERŻON, *Brak formy...*, s. 177; TENŻE, *Status kapłanów...*, s. 56-57; TENŻE, *Z najnowszege...*, s. 135, 137.

określono jako *matrimonia nulla* ze względu na brak formy kanonicznej – *ob defectum formae*¹¹. Dlatego należałoby się zastanowić, czy nie byłoby wskazane dokonać uważnienia małżeństw zawartych przed kapłanem z FSSPX bez uzyskanej delegacji. Można tego dokonać na sposób zwykły z ponowieniem przysięgi lub *w związku* – jak ujęto to w ww. reskrypcie, czyli bez ponawiania wyrażenia zgody małżeńskiej. Wydaje się, że w omawianej sytuacji wystarczyłoby zastosować nadzwyczajną formę uważnienia, czyli *sanatio in radice* według kan. 1163 § 1 KPK/83. Uważnienia *w związku* mogłaby dokonać Stolica Apostolska, a w pojedynczych przypadkach biskup diecezjalny¹². Zauważyć trzeba także, iż Papieska Komisja *Ecclesia Dei* w odpowiedzi na kierowane do niej *dubia* również opowiadała się za nieważnością tych małżeństw¹³.

¹¹ Por. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, Rescriptum ex audientia Ss.mi quo Cardinali Praesidi Pontificiae Commissionis „Ecclesia Dei” speciales tribuuntur facultates, foras datur *Quia peculiare munus*, 18.10.1988, Prot. N. 233/88, AAS 82 (1990), s. 533-534, nr 2b: „Sanandi in radice matrimonia nulla ob defectum formae can. 1108 requisitae, coram iisdem Sacerdotibus celebrata”; kan. 1161-1165 KPK/83; H. SCHMITZ, *Sondervollmachten einer Sonderkommission. Kanonistische Anmerkungen zum „Rescriptum ex Audientia SS.mi” vom 18. Oktober 1988 der Päpstlichen Kommission „Ecclesia Dei”*, Archiv für katholisches Kirchenrecht 159 (1990), s. 45-46; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 289; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 54; J. MIÑAMBRES, *Commento al rescritto della Pontificia Commissione „Ecclesia Dei”*, Ius Ecclesiae 3/2 (1991), s. 341-344.

¹² Por. kan. 1107, 1156-1165 KPK/83. D. KLIMKIEWICZ, *Uważnienie zwykle małżeństwa z powodu braku formy kanonicznej (kan. 1137 CIC 17, kan. 1160 KPK)*, Annales Canonici 16 (2020), s. 21-35; B. NOWAKOWSKI, *Funkcjonowanie kan. 1107 KPK z 1983 r. w kanonicznym systemie małżeńskim*, Prawo Kanoniczne 52 (2009) nr 1-2, s. 201-228; J. DOHNALIK, *Ogólna „sanatio in radice” udzielona przez Stolicę Apostolską (kan. 1165 § 1). Przykład uważnienia małżeństw zawartych bez zachowania formy kanonicznej w Ordynariacie Polowym*, Ius Matrimoniale 29 (2018) nr 3, s. 45-62.

¹³ Por. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Response concerning...*, nr 2: „The Sacraments of Penance and Matrimony, however, require that the priest enjoys the faculties of the diocese or has proper delegation. Since that is not the case with these priests, these sacraments are invalid”.

2. List Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 marca 2017 r. – podstawowe regulacje

W 2017 roku Stolica Apostolska postanowiła uregulować kwestię małżeństw zawieranych przy asyście kapłana z FSSPX. Dokonało się to dekretem Kongregacji Nauki Wiary (Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*) z 27 marca 2017 roku, zatwierdzonym przez papieża Franciszka *in forma communi* na audiencji 24 marca 2017 roku, a opublikowanym 4 kwietnia 2017 roku w *Bolettino della Sala Stampa Vaticana*, 5 kwietnia 2017 roku w *L'Osservatore Romano*. List został skierowany do konferencji biskupów i jest odpowiedzią na propozycję wysuniętą przez Kongregację Nauki Wiary i Papieską Komisję *Ecclesia Dei*, stanowiącą część tejże dykasterii¹⁴. Dokument ten był utrzymaniem kierunku, jaki został nadany w 2015 roku z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, kiedy papież Franciszek uregulował kwestię ważności i godziwości sprawowania sakramentu pokuty, udzielając

---

¹⁴ POR. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEL. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Epistula ad Praesules Conferentiarum Episcopalium quarum interest de licentia ad celebranda matrimonia fidelium Fraternitatis Sancti Pii X*, 27.03.2017, Prot. N. 61/2010, AAS 109 (2017), s. 426-427; tekst polski: KONGREGACJA NAUKI WIARY. PAPIESKA KOMISJA ECCLESIA DEI, *List na temat zezwolenia na zawieranie małżeństw przez wiernych korzystających z posługi Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X*, Anamnesis 100 (2020), s. 57: „Il Sommo Pontefice Francesco, nell’Udienza del 24 marzo 2017, concessa al sottoscritto Cardinale Presidente, ha approvato la presente Lettera e ha ordinato la sua pubblicazione”; FRANCESCO, *Conferenza stampa durante il volo di ritorno da Fatima*, 13.05.2017, *L'Osservatore Romano* (wyd. wł.) 112 (2017), s. 8: „Alcuni giorni fa, la »feria quarta« della Congregazione per la Dottrina della Fede, la loro sessione – la chiamano »feria quarta« perché si fa di mercoledì – ha studiato un documento, e il documento ancora a me non è arrivato, lo studio del documento. Questa è la prima cosa. Secondo: i rapporti attuali sono fraterni. L'anno scorso io ho dato la licenza per la confessione a tutti loro, anche una forma di giurisdizione per i matrimoni”; B. GONÇALVES, *Le mariage entre forme ordinaire et forme extraordinaire: les enjeux de la lettre du 27 mars 2017 aux présidents de conférences épiscopales*, *La Maison Dieu* 292 (2018), s. 124; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 286-287.

upoważnienia przebiterom i biskupom Bractwa do spowiadania¹⁵. W ten sposób duchowni teje wspólnoty, której status pozostaje nieuregulowany (*situazione canonica di illegittimità*), otrzymali upoważnienie do ważnego i godziwego rozgrzeszania, a następnie – po uzyskaniu delegacji – do asystowania przy zawieraniu małżeństw¹⁶. Określono, że poprzez regulacje dotyczące sakramentu małżeństwa rozwiane zostaną niepokoje sumienia wiernych przywiązanych do FSSPX, usunięta zostanie niepewność co do ważności małżeństw zawieranych przed kapłanem z tej wspólnoty, a także przyspieszony zostanie proces do osiągnięcia pełnej jedności eklezjalnej¹⁷. Ponadto

¹⁵ Por. FRANCISCUS, *Littera. Iubilaeo Extraordinario Misericordiae Adveniente La vicinanza del Giubileo*, 1.09.2015, AAS 107 (2015), s. 974-976; tekst polski: FRANCISZEK, *List dotyczący odpustu z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia*, L'Osservatore Romano (wyd. pol.) (2015) nr 9, s. 4-5; TENŻE, *Litterae Apostolicae de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo Misericordia et misera*, 20.11.2016, AAS 108 (2016), s. 1311-1327; tekst polski: TENŻE, *List Apostolski „Misericordia et misera”*, Kraków 2016. Por. P. TOXÉ, *Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l'indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della misericordia. Présentation et commentaire*, *Monitor Ecclesiasticus* 130 (2015), s. 607-622; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 470-474.

¹⁶ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Epistula ad Praesules...*, s. 426: „Come Ella sa, sono in corso da tempo diversi generi di incontri e iniziative intente a riportare nella piena comunione la Fraternità Sacerdotale San Pio X. Di recente, il Santo Padre ha deciso, per esempio, di concedere a tutti i sacerdoti del suddetto istituto le facoltà per confessare validamente i fedeli (Lett. *Misericordia et misera*, n. 12), in modo da assicurare la validità e la liceità del sacramento da loro amministrato e non lasciare nell'inquietudine le persone. Nella stessa linea pastorale mirata a contribuire a rasserenare la coscienza dei fedeli, malgrado l'oggettiva persistenza per ora della situazione canonica di illegittimità in cui versa la Fraternità di San Pio X, il Santo Padre, su proposta della Congregazione per la Dottrina della Fede e della Commissione *Ecclesia Dei*, ha deciso di autorizzare i Rev.mi Ordinari del luogo perché possano concedere anche licenze per la celebrazione di matrimoni dei fedeli che seguono l'attività pastorale della Fraternità, secondo le modalità seguenti”; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 53-54.

¹⁷ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Epistula ad Praesules...*, s. 427: „Certi che anche in questo modo si possano rimuovere disagi di coscienza nei fedeli che aderiscono alla FSSPX e incertezza circa la validità del sacramento del matrimonio, e nel medesimo tempo si possa affrettare

bp Bernard Fellay wspomina o liście Stolicy Apostolskiej z 2016 roku, według którego we wspólnocie można wyświęcać duchownych za zezwoleniem miejscowego ordynariusza¹⁸.

W świetle wydanych regulacji w pierwszej kolejności (*semper che sia possibile*) ordynariusz miejsca powinien wydać delegację do asystowania przy zawieraniu małżeństwa kapłanowi diecezji lub innemu kapłanowi (w sytuacji kanonicznie regularnej), aby przyjął przysięgę narzeczonych w trakcie obrzędów zawarcia małżeństwa według *Rituale Romanum* z 1952 roku. Następnie mszę św. wotywną, która według ksiąg z 1962 roku odbywa się zaraz po tej ceremonii, może celebrować kapłan z FSSPX¹⁹. Warto tu dodać o możliwości

---

il cammino verso la piena regolarizzazione istituzionale, questo Dicastero confida nella Sua collaborazione”; B. GONÇALVES, *Le mariage des fidèles fréquentant la Fraternité sacerdotale Saint-Pie X depuis la lettre du 27 mars 2017 de la commission „Ecclesia Dei”*, L'Année Canonique 59 (2018), s. 185-189; TENŽE, *Le mariage entre...*, s. 124-125; P.-M. BERTHE, *Des diocèses de France et la Fraternité Sacerdotale Saint-Pie X: La célébration des mariages dans le cadre de la lettre du 27 mars 2017*, Revista Española de Derecho Canónico 78 (2021), s. 23-25; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 288, 301-302; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 54-55.

¹⁸ Por. B. FELLAY, *L'entretien : Les mariages dans la Fraternité Saint-Pie X*, <https://laportelatine.org/actualite/texte-de-lentretien-de-mgr-fellay-les-mariages-dans-la-fraternite-saint-pie-x-21-avril-2017> [dostęp 7.11.2021], nr 9: „L'année dernière, j'ai reçu une lettre de Rome disant: »Vous pouvez ordonner librement vos prêtres sans la permission de l'Ordinaire du lieu«. Donc, si je peux ordonner librement, cela signifie que l'ordination est reconnue par l'Eglise, non seulement comme valide mais aussi dans l'ordre”; R. VODERHOLZER, *Presseerklärung zu den Meldungen die Priesterweißen der Priesterbruderschaft Papst Pius X*, 22.06.2016, http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/024_01_04_2016/22_06_2016_eveque_ratisbonne_ordinations_fssp_x.php [dostęp 16.04.2019]; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 448-449.

¹⁹ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Epistula ad Praesules...*, s. 426: „Semper che sia possibile, la delega dell'Ordinario per assistere al matrimonio verrà concessa ad un sacerdote della diocesi (o comunque ad un sacerdote pienamente regolare) perché accolga il consenso delle parti nel rito del Sacramento che, nella liturgia del Vetus ordo, avviene all'inizio della Santa Messa, seguendo poi la celebrazione della Santa Messa votiva da parte di un sacerdote della Fraternità”; B. GONÇALVES, *Le mariage des...*, s. 189-193; TENŽE, *Le mariage entre...*, s. 131-136; G. BELFIORE, *Commento alla Lettera della Pontificia Commissione*

użycia nowej prefacji *O nowożeńcach* dodanej do *Missale Romanum* Jana XXIII w 2020 roku²⁰. W świetle więc tego dokumentu kapłan FSSPX mimo nieregularności kanonicznej może odprawić mszę św. z tej okazji (nawet jeśli przy zawarciu małżeństwa asystuje kapłan kanonicznie regularny), co stanowi sytuację nową. Po raz pierwszy bowiem od czasu zawieszenia Bractwa w 1975 roku, duchownemu z tej wspólnoty pozwala się na celebrowanie Eucharystii, nie stawiając przy tym żadnych dodatkowych wymagań²¹.

W dalszych normach omawianego dokumentu Kongregacja Nauki Wiary stanowi, iż kiedy nie jest możliwe udzielenie delegacji kapłanowi regularnemu kanonicznie bądź nie ma takiego kapłana, który mógłby asystować przy zawarciu małżeństwa, ordynariusz miejsca może wydać konieczną delegację kapłanowi FSSPX, który również będzie celebrował mszę. Ordynariusz miejsca powinien przypomnieć mu o obowiązku przekazania dokumentów zawarcia małżeństwa do kurii diecezjalnej tak szybko, jak to możliwe²². Ginter Dzierżon stawia

---

„*Ecclesia Dei*” ai Presuli delle Conferenze episcopali interessate circa la licenza per la celebrazione di matrimoni dei fedeli della Fraternità San Pio X (4 aprile 2017), *Monitor Ecclesiasticus* 131 (2016), s. 591-592; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 274-275, 277, 290-291. W Polsce można użyć także *Collectio Rituum* z 1963 r.

²⁰ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Decreto recante approvazione di sette nuovi prefazi eucaristici per la „forma extraordinaria” del Rito Romano *Quo magis*, 22.02.2020, Prot. N. 137/2009P – ED, *Ephemerides Liturgicae* 134 (2020), s. 216-217; A. WARD, *The „Quo magis” Prefaces added to the Missal of Saint John XXIII*, *Ephemerides Liturgicae* 134 (2020), s. 407-463 (na str. 454-457 opisano prefację *De Nuptiis*).

²¹ Por. D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 465-470; P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 25: „Pour la première fois, il admet que les prêtres de la FSSPX peuvent célébrer une messe licitement”.

²² Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Epistula ad Praesules...*, s. 427: „Laddove ciò non sia possibile, o non vi siano sacerdoti della diocesi che possano ricevere il consenso delle parti, l’Ordinario può concedere di attribuire direttamente le facoltà necessarie al sacerdote della Fraternità che celebrerà anche la Santa Messa, ammonendolo del dovere di far pervenire alla Curia diocesana quanto prima la documentazione della celebrazione del Sacramento”; kan. 1121-1122 KPK/83; B. GONÇALVES, *Le mariage des...*, s. 198; TENŻE, *Le mariage entre...*, s. 136-142; G. BELFIORE, *Commento alla Lettera...*, s. 592-593.

tezę, iż list zawiera zasady ograniczające swobodne wykonywanie uprawnień, stąd stosuje się do niego interpretację ścisłą. W rezultacie nie można delegować diakona lub świeckiego z FSSPX do asystowania przy zawieraniu małżeństwa. Delegacja byłaby jednak ważna, ale dokonana *contra legem*, czyli niegodziwa (omawiany list nie jest ustawą unieważniającą)²³. Liturgia zawarcia małżeństwa i mszy św. odbyć się może w kaplicy FSSPX lub w innym kościele, co nie zostało dookreślone w dokumencie, który w tym miejscu – w przeciwieństwie do kwestii delegacji diakona czy świeckiego – należy interpretować szeroko na korzyść wiernych²⁴. W duchu duszpasterskiej troski, udzielając delegacji, należy zwrócić uwagę na to, czy narzeczeni zostali odpowiednio przygotowani do zawarcia małżeństwa i dopełnić wszelkich wymogów, jakie stawia ustawodawca kodeksowy oraz prawo partykularne²⁵.

Zauważyć należy, iż listem z 27 marca 2017 roku Kongregacji Nauki Wiary, nie dano wszystkim kapłanom FSSPX delegacji generalnej do błogosławienia małżeństw, ale w kompetencję jej udzielania wyposażono ordynariuszy miejsca (*ordinarii loci*)²⁶. Zapewne dlatego, iż małżeństwo ma charakter publiczny (*forum externum*), w przeciwieństwie do celebracji sakramentu pokuty oraz ze względu na *delikatną*

²³ Por. kan. 10, 18, 1111-1112 KPK/83; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 52, 63.

²⁴ Por. kan. 17-18, 36, 77 KPK/83. Mogą więc zaistnieć cztery sytuacje: 1) małżeństwo zawiera się w kościele parafialnym, a przysięgę nupturientów przyjmuje ksiądz regularny kanonicznie (*a priori* proboszcz kościoła, w którym małżeństwo się zawiera) celebrujący liturgię z 1962 r.; 2) małżeństwo zawierane jest w kościele parafialnym, a przysięgę małżonków przyjmuje ksiądz z FSSPX, który uzyskał delegację; 3) małżeństwo zawierane jest w miejscu kultu FSSPX, a zgodę małżonków przyjmuje ksiądz z tej wspólnoty, który uzyskał delegację; 4) małżeństwo zawiera się w miejscu kultu Bractwa, a asystuje ksiądz regularny kanonicznie (posiadający takie upoważnienie z urzędu bądź z delegacji); F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 304-305.

²⁵ Por. kan. 1063-1094, 1111, 1124-1129 KPK/83.

²⁶ Por. kan. 134 KPK/83. W dokumencie raz wspomina się o ordynariuszu miejsca, a w dalszych akapitach dwa razy o ordynariuszu. W związku z tym, że list skierowany jest do konferencji biskupów i mowa jest o kurii diecezjalnej, należy przyjąć, że upoważnienie otrzymali ordynariusze miejscowi – terytorialni. Nie dotyczy to więc ordynariuszy personalnych np. wyższych przełożonych zakonnych.

i złożoną sytuację kanoniczną FSSPX. Francesco Catozzella uważa, iż proboszcz mógłby również ważne delegować kapłana FSSPX, choć w liście wspomniano jedynie o udzielaniu delegacji przez ordynariuszy miejsca²⁷. Istotne jest również to, że w świetle tego dokumentu pierwszeństwo do asystowania przy zawarciu małżeństwa posiada kapłan regularny kanonicznie, a jeśli nie ma możliwości delegować takiego kapłana, to dopiero wtedy powinno się udzielić delegacji duchownemu z FSSPX.

W świetle tych regulacji należy także przyjąć ważne założenie, iż kapłan nieregularny kanonicznie (mogąc trwać w niezadeklarowanych karach kościelnych) może ważne otrzymać delegację do przyjęcia przysięgi małżeńskiej, co jak już wspomniano, potwierdziła Rota Rzymska. Listem więc dopuszczono na *poziomie legalności* to, co już wcześniej *de facto* było możliwe na *poziomie ważności*, wypełniając wymóg kan. 1108 § 2 KPK/83²⁸. Taką tezę postawiono także

²⁷ Por. F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 305: „La Lettera si riferisce sempre all’Ordinario del luogo quale soggetto conferente la delega, senza accennare al parroco, titolare della medesima »potestà« di delegare a norma del can. 1111, sebbene in un ambito territoriale più ristretto. Fermo restando quanto detto sopra (e cioè che la delega conferita dal parroco sarebbe comunque da ritenersi valida), la »riserva« all’Ordinario del luogo della possibilità di delegare sacerdoti della Fraternità, con delega sia generale sia particolare, appare comprensibile per la delicatezza e l’eccezionalità del caso che richiede un discernimento più attento e un *modus agendi* uniforme non solo a livello diocesano quanto, possibilmente, anche a livello sovra-diocesano in quelle nazioni dove la Fraternità è più presente sul territorio”; kan. 1111 KPK/83.

²⁸ Por. kan. 1108 § 2 KPK/83: „Assistens matrimonio intellegitur tantum qui praesens exquirat manifestationem contrahentium consensus eamque nomine Ecclesiae recipit”; Dec. c. DIVIONEN z 8.07.2009, RRD 101, nr 10; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 289-293: „Secondo la normativa abrogata e quella vigente questi sacerdoti, se per ipotesi fossero stati (incautamente) delegati, assisterebbero comunque in maniera valida al matrimonio. (...) Dunque è possibile, almeno sul piano della validità, delegare come assistente un sacerdote irregolare, sospeso o scomunicato visto che non gli si concede alcuna iurisdictio propriamente intesa”; TENŽE, s. 303; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 52-53, 57-58; A. TERPIN, *Natura i skutki ekskomuniki według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Kościół i Prawo 16 (2014), s. 203. Catozzella i Dzierżon wykazują, że w świetle jurysprudencji Kościoła raczej panuje zgodność, że nawet kapłan ekskomunikowany *latae sententiae* (bez deklaracji

w sformułowaniu dekretu *coram Sable* z 2 grudnia 1997 roku, w którym Rota Rzymska nie podtrzymała wyroku trybunału diecezjalnego o nieważności małżeństwa z 1993 roku, do którego proboszcz miejsca bezprawnie udzielił delegacji kapłanowi Bractwa. Utrzymała też pogląd, iż delegacji do asystowania przy małżeństwie nie powinno się pojmować jako *potestas* czy *iurisdictio* w sensie ścisłym, ale bardziej jako upoważnienie (*facultas*) albo akt władzy zastępczej (*actus potestatis substituenti*). Świadka urzędowego uważać się zaś powinno za świadka prawnego (*testes legitimus*). W rezultacie warunkiem ważnego otrzymania delegacji nie jest godziwość przyjętych święceń²⁹. Wspomnieć należy także, iż już od 2015 roku w diecezji Strasbourg we Francji bp Jean-Pierre Grallet sześć razy udzielił delegacji kapłanom FSSPX do asystowania przy zawarciu małżeństwa. Dokonano tego jeszcze przed wydaniem listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 marca 2017 roku³⁰.

3. Reakcje Kościołów partykularnych wobec listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*

Istotny w działalności FSSPX jest dystrykt francuski. Konferencja Episkopatu Francji nie ustosunkowała się oficjalnie do listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei* z 27 kwietnia 2017 roku, ale poszczególni

---

kary lub jej wymierzenia) otrzymawszy delegację, ważnie asystowałby przy zawarciu małżeństwa. Catozzella zauważa też, że nie jest to ściśle akt jurysdykcyjny (raczej jurysdykcyjnalny), choć jest do niego podobny i określaný jest mianem jurysdykcyjnego.

²⁹ Por. Dec. c. SABLE z 2.12.1997, RRD 15 (2010), nr 7: „Pro valida matrimonii assistentia, non requiritur ut sacerdos vel diaconus aliud requisitum habeat nisi ordinationem validam, non tamen licitam”; *Tamże*, nr 5-6; kan. 872 CIC/17; kan. 966 § 1 KPK/83; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 294; G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 59-62; B. GONÇALVES, *Le mariage entre...*, s. 126-127. W wyroku *coram Sable* powołano się na kanonistę Thomasa Sancheza z XVII w., który określił akt delegacji jako akt władzy zastępczej, a świadka kwalifikowanego jako świadka prawnego.

³⁰ Por. P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 30.

biskupi podeszli do tego adekwatnie do sytuacji własnej diecezji³¹. Wspomnieć tu można o trzech biskupach diecezjalnych we Francji, którzy udzielili delegacji ogólnej w duchu kan. 1111 KPK/83 wszystkim kapłanom FSSPX do asystowania przy zawieraniu małżeństwa na terenie diecezji³². Bp Alain Planet – ordynariusz diecezji Carcassonne i Narbonne we Francji dokonał tego dekretem z 18 kwietnia 2017 roku³³, bp Dominik Rey – ordynariusz diecezji Fréjus-Toulon – dekretem z 4 maja 2017 roku³⁴, a bp Luc Ravel – ordynariusz diecezji Strasbourg – dekretem z 10 maja 2017 roku³⁵. Biskupi ci wskazali

³¹ Por. *Tamże*, s. 30-47. W przypisie nr 119 Berthe pokrótce opisał sytuację we Francji: „Dans le détail, 30 évêques accordent la délégation aux prêtres de la FSSPX dans leurs chapelles et dans les paroisses du diocèse; 4 évêques donnent la délégation aux prêtres de la FSSPX dans leurs chapelles, mais la refusent dans les paroisses du diocèse; 23 évêques accordent la délégation aux prêtres de la FSSPX dans leurs chapelles, mais n’ont pas été sollicités pour des cérémonies en paroisse; 7 évêques donnent la délégation aux prêtres de la FSSPX dans des églises paroissiales, mais n’ont pas reçu de demande pour des mariages dans les chapelles de la FSSPX”.

³² Por. B. GONÇALVES, *Le mariage des...*, s. 194-198; TENŽE, *Le mariage entre...*, s. 136-142.

³³ Por. A. PLANET, *Décret d’évêque de Carcassonne et Narbonne sur les mariages célébrés par les prêtres de la FSSPX* (18.04.2017), http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/18_04_20_17_mgr_planet_permissions_mariages_fsspx.php [dostęp 5.08.2018], nr 1: „Les prêtres de la Fraternité Sacerdotale Saint-Pie-X (FSSPX) auront désormais, dans l’étendue du diocèse de Carcassonne & Narbonne, la délégation nécessaire pour valablement recevoir le consentement des époux qui suivent l’activité pastorale de la FSSPX”. Por. P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 36, 38, 36.

³⁴ Por. D. REY, *Décret d’évêque de Fréjus-Toulon sur les mariages célébrés par les prêtres de la FSSPX* (04.05.2017), http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/04_05_2017_mgr_rey_toulon_permissions_mariages_fsspx.php [dostęp 24.08.2018], nr 2: „Chaque prêtre membre de la FSSPX aura, à compter de la date de signature de ce décret, sur le territoire de Notre diocèse de Fréjus-Toulon, la délégation nécessaire pour recevoir valablement l’échange des consentements entre les époux qui font appel aux prêtres de la FSSPX pour leur mariage”. Por. P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 36, 38-39.

³⁵ Por. L. RAVEL, *Décret d’Archevêque de Strasbourg sur les mariages célébrés par les prêtres de la FSSPX* (10.05.2017), http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/10_05_2017_mgr_ravel_strasbourg_permissions_mariages_fsspx.php [dostęp 24.08.2018], nr 1: „La juridiction est accordée

możliwość celebracji małżeństwa w kaplicach i kościołach diecezji, jak również w kaplicach i kościołach FSSPX. Podkreślili także rolę kanclerza w koordynowaniu spraw związanych z zawarciem małżeństwa, przy którym asystuje kapłan FSSPX³⁶. Podobny dekret 31 maja 2018 roku wydał m.in. bp David Macaire – ordynariusz diecezji Saint-Pierre i Fort-de-France oraz 29 czerwca 2020 roku bp Vincent Jordy – ordynariusz diecezji de Tours³⁷. W samym bowiem dystrykcie francuskim kapłani wspólnoty asystują w ciągu roku przy około stu małżeństwach, a w 2020 roku na 128 małżeństw jedynie cztery celebrowane były bez uzyskania delegacji. W 2019 roku co czwarte małżeństwo zawierane było w kaplicy lub kościele diecezji. W znacznej większości więc, biskupi Francji decydują się na udzielenie delegacji w świetle aktualnych regulacji Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*, biorąc pod uwagę możliwość zawarcia małżeństwa w miejscu kultu FSSPX³⁸.

Poza dystryktem francuskim wspomnieć należy o archidiecezji Rosario w Argentynie. Bp Bernard Fellay w udzielonym wywiadzie wskazał na abpa Edwarda Martina – ordynariusza tego Kościoła partykularnego, który również udzielił kapłanom FSSPX ogólnej delegacji do asystowania przy zawieraniu małżeństw³⁹. Odmiennie podejście zaprezentowali biskupi Niemiec, którzy po spotkaniu w dniach 19-20 czerwca 2017 roku oświadczyli, że nie widzą potrzeby udzielania

---

aux prêtres de la Fraternité sacerdotale Saint Pie X pour recevoir valablement les mariages des fidèles fréquentant leur communauté, dans les chapelles et oratoires desservies par la Fraternité situés sur le territoire du diocèse de Strasbourg. Ces mariages seront consignés dans les registres de la Fraternité, en lien avec leur Bureau des Affaires Canoniques de Paris”. Por. P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 36-38.

³⁶ Por. A. PLANET, *Décret d'évêque...*, nr 2; D. REY, *Décret d'évêque...*, nr 3-4; L. RAVEL, *Décret d'Archevêque...*, nr 2.

³⁷ Por. P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 36.

³⁸ Por. *Tamże*, s. 27, 36, 42.

³⁹ Por. B. FELLAY, *L'entretien...*, nr 2: „Nous avons déjà des cas, en particulier en Argentine, le pays du pape, où l'évêque a simplement donné la délégation à nos prêtres. Tout simplement. Et nous espérons que cela devienne la situation générale. Donc, l'interprétation correcte du texte”. Nie jest dostępny opisywany dokument bpa Martina.

delegacji kapłanom FSSPX. Wierni bowiem – w opinii tych biskupów – mogą poprosić kapłana regularnego kanonicznie celebrującego obrzędy z 1962 roku, jeśli są przywiązani do tej liturgii⁴⁰. Natomiast Konferencja Episkopatu Polski nie wydała żadnego oświadczenia w tej sprawie.

4. Orzecznictwo Roty Rzymskiej w świetle listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*

Bractwo Kapłańskie Świętego Piusa X w swoich opracowaniach zazwyczaj podnosi tezę, iż małżeństwa zawarte przed kapłanem wspólnoty bez uzyskania delegacji są ważne z powodu błędu powszechnego lub wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej albo poprzez zastosowanie kanonicznej nadzwyczajnej formy⁴¹ zawarcia małżeństwa. Dlatego FSSPX uważa wyroki Roty Rzymskiej za nieważne, a nawet za *skandaliczne*⁴². Poniżej dokonana zostanie analiza tych dwóch

---

⁴⁰ Por. DBK: *Trauungen durch Piusbrüder nicht vorgesehen*, <https://www.katholisch.de/artikel/14222-dbk-hochzeiten-bei-piusbrudern-nicht-vorgesehen> [dostęp 17.03.2020]; *Biskupi niemieccy przeciwni błogosławieniu małżeństw przez lefebrystów*, *Anamnesis* 91 (2017), s. 97.

⁴¹ Kanoniczna forma nadzwyczajna zawarcia małżeństwa jest czymś innym niż *nadzwyczajna forma rytu rzymskiego*, która zakłada użycie ksiąg z 1962 r. w świetle motu proprio *Summorum Pontificum* z 2007 roku. Por. P. MILCAREK, *De Sacramento Matrimonii. Krótkie objaśnienie obrzędów Sakramentu Małżeństwa w starszej formie rytu rzymskiego*, Dębogóra 2019; T. JAKUBIAK, *Obrzęd zawarcia małżeństwa w nadzwyczajnej formie*, *Ius Matrimoniale* 25 (2014) nr 3, s. 29-43.

⁴² Por. M. LEFEBVRE, *Wytyczne dla seminarzystów z 24.02.1977*, w: *Aby Kościół trwał. Arcybiskup Marcel Lefebvre w obronie Kościoła i papiestwa. Dokumenty z lat 1971-1990*, Warszawa 2011, s. 119: „Sami przyszli małżonkowie są tymi, którym w myśl postanowień prawa kanonicznego przysługują wspomniane pełnomocnictwa. Lecz kapłan musi być jednak w takim wypadku, również bez urzędowego zawiadomienia, świadkiem udzielenia sakramentu, jeżeli w ogóle jest osiągalny, żaden zaś inny ksiądz nie może lub nie chce wziąć udziału (KPK 1917, kan. 1098)”; FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Analyse de la Lettre de la Commission „Ecclesia Dei” sur les mariages des fidèles de la Fraternité Saint-Pie X* (11.04.2017), http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/11_04_2017_analyse_documents_CED_mariage_fsspx.php [dostęp 5.08.2018]; „Il est également à souhaiter que

tez Bractwa w oparciu o treści wyroków i dekretów Trybunału Roty Rzymskiej. W dalszej części opracowania zostanie ukazane stanowisko FSSPX wobec tych kwestii oraz stosunek wspólnoty do regulacji wydanych przez Papieską Komisję *Ecclesia Dei*.

4.1. Możliwość błędu powszechnego bądź wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej – *Ecclesia suplet* (kan. 144 KPK/83)

Ustawodawca kodeksowy stanowi, że w sytuacji błędu powszechnego (*errore communi*), faktycznego lub prawnego, a także w przypadku wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej (*dubio positivo et probabili*), prawnej lub faktycznej Kościół uzupełnia wymagane uprawnienie (*facultas*) w zakresie wewnętrznym i zewnętrznym. Sytuacja taka następuje, gdy lokalna wspólnota w chwili asystowania przy zawarciu małżeństwa trwa w fałszywym przekonaniu, że świadek urzędowy posiada stosowne uprawnienie do przyjęcia przysięgi małżeńskiej. A także, kiedy podmiot wykonując akt prawny, trwa w wątpliwości o posiadaniu uprawnienia, w rzeczywistości go jednak nie mając (wątpliwość pozytywna i prawdopodobna)⁴³. W tym kontekście

les tribunaux ecclésiastiques ne puissent plus prononcer des annulations pour »vice de forme canonique« des mariages célébrés dans la Tradition. En faisant cesser ce scandale que la Rote romaine tolère depuis trop longtemps, le pape procure aussi un grand bien»; TENŽE, *Lettre sur les mariages de la FSSPX. Éclaircissements et mises au point* (15.07.2017), http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/15_06_2017_ettre_mariages_mise_au_point_fssp.php [dostęp 5.08.2018]: „Pourtant, la doctrine la plus commune des officialités (dans un certain nombre de pays, et notamment en France) et même de la Rote romaine, est que les mariages célébrés dans le cadre de la Fraternité Saint-Pie X sont invalides de soi, par défaut de forme canonique. Dans le District de France, pratiquement tous les deux mois un mariage est annulé pour ce seul motif”; R. ANGLES, *Validity of Confessions and Marriages in the Chapels of the Society of Saint Pius X. A Canonical Study*, Kansas City 1997; G. CELIER, *Les mariages dans la Tradition sont-ils valides?*, Paris 1999; A. CONNAGHAN, *The extraordinary form of marriage and the priestly Society of St Pius X*, Canon Law Society of Great Britain and Ireland Newsletter 151 (2007), s. 25-32.

⁴³ Por. kan. 144 KPK/83 (kan. 209 CIC/17); F. LÓPEZ-ILLANA, *La suplencia de la facultad de asistir al matrimonio*, *Ius Canonicum* 37 (1997), s. 73-122; A. NITA,

należy przeprowadzić dalsze analizy podjętego zagadnienia kwestii ważności małżeństw, przy zawarciu których kapłan FSSPX asystuje bez delegacji. Pomocą będzie tu orzecznictwo rotalne.

Wspomnieć należy o dwóch wyrokach Roty Rzymskiej *coram Stankiewicz* z 15 grudnia 1992 roku, w których podtrzymano wyrok za nieważnością małżeństwa wydany przez trybunały diecezjalne na drodze procesu z dokumentów⁴⁴. W jednym z tych procesów kapłan, który asystował przy zawarciu małżeństwa bez delegacji, powoływał się na tzw. *jurysdykcję zastępczą*. Uważał się – jak zeznał w procesie – za moralnie niezdolnego, by skontaktować się z kapłanem posiadającym upoważnienie do błogosławienia małżeństwa. Motywował takie działanie sytuacją Kościoła w diecezji po *Vaticanum II*. Podtrzymano wyrok o nieważności małżeństwa, gdyż nie mógł nastąpić błąd powszechny z następujących przyczyn: 1) kapłan asystujący nie wykonywał w parafii żadnej posługi, tak by mogło zaistnieć przekonanie we wspólnocie, że ma upoważnienie z urzędu; 2) miejsce celebracji sakramentu znajdowało się poza strukturami diecezji; 3) kapłan asystujący nie trwał w jedności eklezjalnej z biskupem miejsca⁴⁵.

La suplencia de la facultad de asistir al matrimonio en caso de error común, a la luz de la jurisprudencia de la Rota Romana, Ius Canonicum 39 (1999), s. 661-708; J. DOHNALIK, *Znaczenie zasady „Ecclesia suplet” od kan. 209 KPK z 1917 roku do kan. 144 obecnego KPK – interpretacja i aplikacja*, Prawo Kanoniczne 60 (2017) nr 4, s. 15-40; J. KRAJCZYŃSKI, *Uzupełnienie uprawnienia do asystowania przy zawarciu małżeństwa*, Ius Matrimoniale 13 (19) (2008), s. 125-144; P. PELLEGRINO, *La supplenza ecclesiale (can. 144 § 1, § 2)*, https://dadun.unav.edu/bitstream/10171/16998/1/IC_Especial_15.pdf [dostęp 20.11.2021]; J.M. HUELS, *The Supply of the Faculty to Confirm in Common Error*, Studia Canonica 40 (2006), s. 297-305. Krajczyński pisze na str. 132: „Błąd, o którym mówi kan. 144 § 1 KPK, oznacza fałszywy osąd o rzeczy, powzięty bez świadomości jakiegokolwiek pomyłki”.

⁴⁴ Por. Dec. c. STANKIEWICZ z 15.12.1992, Studia Canonica 29 (1995), s. 531-538; Dec. c. DENVERIEN z 15.12.1992, RRD 84 (1995), s. 664-679; kan. 1688-1690 KPK/83; Por. A. SCASSO, *Assistenza al matrimonio, supplenza di giurisdizione e comunione ecclesiale*, Il Diritto Ecclesiastico 105 (1994), s. 301-331; J. CARRERAS, *Forma canonica e „favor matrimonii” in una recente sentenza rotale*, Ius Ecclesiae 6 (1994), s. 201-215.

⁴⁵ Por. Dec. c. DENVERIEN, nr 22: „Ecclesia supplere nequit facultatem in eo, qui a communione ecclesiali recessit et proprio marte extra communionem hierarchicam cum Episcopo loci celebrationis nuptiarum agere praesumit. Ratio enim

Zdaniem więc Trybunału Roty Rzymskiej nie mogą wystąpić okoliczności *erroris communi*, w których wierni przekonani są o posiadaniu upoważnienia przez kapłana, gdy ten nie trwa w komunii eklezjalnej z biskupem diecezjalnym, gdyż łączy się to z *działaniem* czy *osądem w złej wierze (mala fide iudicandis)*. Kościół nie może uzupełnić tego upoważnienia wobec kapłana, który odłączył się od tej komunii i podtrzymuje stanowisko, że małżeństwo może być zawarte wobec niego⁴⁶. Powinien także – jak zauważa Jan Dohnalik –

---

suppletionis, vi can. 144, § 2 operantis in defectu facultatis ordinariae vel delegatae generalis, consistit in eo quod assistens pollet saltem titulo colorato vel putativo probabilis suae competentiae”; *Tamże*: nr 28; Dec. c. MONIER z 19.05.2006, RRD 24 (2016), nr 13; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 295-296; L. KONDRATUK, *L’usage de la juridiction supplétoire et des facultés déléguées par la Fraternité sacerdotale Saint Pie X*, <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01343510/document> [dostęp 17.03.2020], s. 2-5.

⁴⁶ Por. Dec. c. DENVERIEN, nr 22: „Tunc enim nec error communis de iure vel de facto evadit nec dubium positivum et probabile, sed maxime locum habet simplex ignorantia ex parte fidelium bona fide extra veritatem egentium, potissimum vero ignorantia crassa ac supina ex parte presbyteri de existentia facultatis mala fide iudicantis”; „But no title stipulated in law for supplying jurisdiction, that is, either common error or positive and probable doubt, can operate if the person assisting at the marriage, even if he is validly ordained priest, is not in hierarchical communion with the diocesan bishop in whose territory the marriage is celebrated, indeed one who had never received any power and was never approved as one exercising true power in the particular Church”; W.H. WOESTMAN, *Canons 144; 1108 and 1116. Validity of a Marriage Celebrated by a Priest Not in Ecclesial Communion*, w: S. PEDONE, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions 2003*, Washington 2003, s. 46: „The Church supplies the faculty in the case of common error in order to avoid invalidity when the faithful think that the priest has the faculty to assist at marriages. However, the judgment of the faithful must be based on objective public facts that could lead the faithful into error, or there must be a positive doubt founded on objective evidence indicating that the priest has the faculty. (...) When the priest is not in ecclesial communion with the diocesan bishop, there is no basis for judging either that he has the faculty or that there is a probable doubt that he has the faculty to assist at marriages as qualified witness”; P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 77-79: „La Iglesia no puede suplir la facultad de quien se ha separado de la comunión eclesial y que arbitrariamente presume de celebrar rectamente casamientos fuera de la comunión jerárquica con el Obispo del lugar”; J. CARRERAS, *Forma canonica...*, s. 207-208; P. TOXÉ, *La validité...*, s. 219-221; TENŽE,

posiadać podstawową kanoniczną *capacitas* do sprawowania takiej władzy lub korzystania z uprawnień⁴⁷. Ponadto Papieaska Komisja *Ecclesia Dei* w przytoczonej już odpowiedzi z 28 września 1999 roku, omawiając kwestię ważności sakramentu spowiedzi i małżeństwa w FSSPX w kontekście kan. 144 KPK/83, odniosła się jedynie do sakramentu pokuty. Można więc wyciągnąć wniosek, iż w okolicznościach opisanych powyżej nie działa zasada *Ecclesia suplet*⁴⁸. W opinii kanonisty L. Bendera sytuacja jednak mogłaby ulec zmianie, gdyby rzeczywiście jedynie kapłan asystujący zdawał sobie sprawę z braku potrzebnego upoważnienia. Wtedy byłoby możliwe wystąpienie błędu powszechnego⁴⁹.

Ponadto w świetle wyroku *coram Stankiewicz* z 15 grudnia 1992 roku można zauważyć, że zasada *Ecclesia suplet* dotyczy ogólnego uprawnienia (choć zdaniem kanonistów także możliwy jest błąd powszechny przy delegacji szczególnej) i ma zastosowanie dla dobra ogółu, a nie dla dobra jednej pary małżeńskiej. Wskazano także na różnicę między błędem powszechnym a rozpowszechnioną ignorancją czy niezawinioną niewiedzą. Do zaistnienia bowiem błędu ogólnego potrzeba takich okoliczności, przez które w błąd wprowadzeni mogliby być także ludzie znający normy prawa kanonicznego, a konkretnie przepisy dotyczące potrzebnych uprawnień do asystowania

---

Présentation de la sentence..., s. 424; J.M. HUELS, *The Supply...*, s. 304; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 379-380.

⁴⁷ Por. J. DOHNALIK, *Znaczenie zasady...*, s. 33.

⁴⁸ Por. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Response concerning...*, nr 2: „It remains true, however, that, if the faithful are genuinely ignorant that the priests of the Society of St. Pius X do not have the proper faculty to absolve, the Church supplied these faculties so that the sacrament was valid (cf. Code of Canon Law c. 144)”.

⁴⁹ Por. L. BENDER, *Forma iuridica celebrationis matrimonii. Commentarius in canones 1094-1099*, Roma-Parigi-New York-Tournai 1960, s. 277: „Finis est, ut a fidelibus in errore communi versantibus avertetur damnum illud generale et grave, quod secus sequeretur in casibus, in quibus aliquis sacerdos, bona fide (et ipse errans) vel mala fide (sciens se carere potestate) agit absque potestate requisita”; *Tamże*, s. 302; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 296-297; J. DOHNALIK, *Znaczenie zasady...*, s. 34; J. KRAJCYŃSKI, *Uzupełnienie uprawnienia...*, s. 129, 133.

przy zawieraniu małżeństwa. Nie jest więc wystarczająca niewiedza nawet większości zgromadzonych w kościele wiernych na temat potrzeby delegacji dla asystującego kapłana⁵⁰.

4.2. Możliwość zastosowania kanonicznej formy nadzwyczajnej (kan. 1116 KPK/83)

W świetle ustawodawstwa kodeksowego małżeństwo może być zawarte (pomijając sytuację niebezpieczeństwa śmierci – *periculum mortis*) wobec samych świadków zwykłych, jeśli przewiduje się, że kompetentny asystujący jest nieosiągalny lub nie można się udać do niego przez miesiąc bez poważnej niedogodności fizycznej lub moralnej (*grave incommodum*), która dotyka kompetentnego asystującego albo nowożeńców. Wtedy, gdyby był osiągalny inny kapłan lub diakon, powinien być poproszony, by był obecny przy zawieraniu małżeństwa. Omawiana norma kodeksowa wynika z naturalnego prawa wiernych do małżeństwa⁵¹. Istotne jest także to, iż norma kan. 1116 KPK/83

⁵⁰ Por. Dec. c. DENVERIEN nr 14-16; J. DOHNAŁIK, *Znaczenie zasady...*, s. 37-38; J. KRAJCZYŃSKI, *Uzupełnienie uprawnienia...*, s. 132-133; J.M. HUELS, *The Supply...*, s. 299: „For error to exist, there must be some objective fact that brings about the mistaken judgement, some fact that leads the mind to make an erroneous conclusion. (...) There must be some objective, public fact that induces an erroneous judgement”. Na str. 137 J. Krajczyński pisze: „Choć bowiem w praktyce Trybunału Apostolskiego Roty Rzymskiej i w nauce prawa kanonicznego dominuje tendencja interpretacyjna, zgodnie z którą przepis o uzupełnieniu brakującego uprawnienia do asystowania przy zawarciu małżeństwa stosuje się tylko do uprawnienia ogólnego, nigdy zaś w sytuacji, kiedy udzielono delegacji szczególnej do asystowania przy zawarciu małżeństwa, nie brak też wykładni audytorów rotalnych i opinii kanonistów, w myśl których instytucję uzupełnienia można również aplikować w przypadku braku delegacji do poszczególnego i określonego jedynie małżeństwa. Wprawdzie tak audytorzy, jak przedstawiciele doktryny zauważają, że prawdopodobieństwo powstania błędu powszechnego w takim przypadku zdecydowanie maleje, nie oznacza to bynajmniej, że jest to nierealne”.

⁵¹ Por. kan. 1116 KPK/83 (kan. 1098 CIC/17); PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICE INTERPRETANDOS, *Responsa ad proposita dubia*, 25.07.1931, AAS 23 (1931), s. 388; TAŻ, *Responsa ad proposita dubia*, 3.05.1945, AAS 37 (1945), s. 149; W.H. WOESTMAN, *Extraordinary canonical form of marriage when a qualified*

winna być interpretowana na sposób ścisły a nie rozszerzający, gdyż zawiera wyjątek od ustawy⁵².

Zauważyć należy istotną kwestię, iż ustawodawca w kan. 1116 KPK/83 wymaga poważnych trudności, by poprzez tę normę nie otworzyła się furtka do tzw. *małżeństw tajnych*. Taki też był cel wydania dekretu *Tametsi* Soboru Trydenckiego z 11 listopada 1563 roku, którym wprowadzono formę kanoniczną zawarcia małżeństwa i wyraźnie stwierdzono, że powinno być zawierane wobec kompetentnego asystującego i świadków zwykłych⁵³. Stąd wymaga się, by niemożność czy niebezpieczeństwo śmierci⁵⁴ były obiektywne i odpowiadały zaistniałej sytuacji. Dlatego nie można mylić samej moralnej niemożności z subiektywną oceną niemożności. Ponadto zasadniczo nie ma dziś problemu w skorzystaniu z liturgii zawarcia małżeństwa według *Rituale Romanum* z 1952 roku u kapłana regularnego kanonicznie

---

witness cannot be present without a grave inconvenience, *Studia Canonica* 42 (2008), s. 367-382; T. JAKUBIAK, *Nadzwyczajna forma zawarcia małżeństwa według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r.*, *Ius Matrimoniale* 25 (2014) nr 2, s. 43-62; M. ZABOROWSKI, *Forma nadzwyczajna zawarcia małżeństwa*, *Ius Matrimoniale* 14 (20) (2009), s. 115-130; B. GONÇALVES, *Le mariage entre...*, s. 128-131; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 297.

⁵² Por. kan. 18 KPK/83.

⁵³ Por. SACROSANCTUM CONCILIIUM OECUMENICUM TRIDENTINUM, *Decretum Tametsi*, 11.11.1563, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski*, t. IV, Kraków 2005, s. 720-725: „Qui aliter, quam praesente parcho vel alio sacerdote, de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt: eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annullat”.

⁵⁴ Por. P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 83-85; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 472-473. FSSPX stosuje interpretację rozszerzającą do kan. 1116 § 1 nr 1 KPK/83 i „niebezpieczeństwo śmierci” ujęte w kanonie rozumie na sposób duchowy jako zagrożenie utraty zbawienia, a więc jako niebezpieczeństwo „duchowej śmierci”. Reyes Vizcaíno zauważa jednak, że ustawy kościelne należy interpretować według własnego znaczenia słów (kan. 17 KPK/83), a normy, które zawierają wyjątek od ustawy, należy interpretować na sposób ścisły (kan. 18 KPK/83), jak ujęto to powyżej.

w diecezji lub w jakiejś wspólnocie podległej wcześniej Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*⁵⁵.

Przechodząc do orzecznictwa rotalnego, należy zauważyć, że wszystkie wyroki czy dekrety tego trybunału Stolicy Apostolskiej przytoczone w niniejszym opracowaniu zawierały odpowiedź afirmatywną, stwierdzając nieważność małżeństwa *ob defectum formae*. Wspomnieć tutaj należy o dekrete w sprawie *Andegaven* z 23 października 2015 roku, w którym ponens Roty Rzymskiej stwierdził, iż nie zaistniała poważna niedogodność (*grave incommodum*), na którą powoływała się kobieta utrzymując przekonanie o ważności zawartego małżeństwa w nadzwyczajnej formie kanonicznej⁵⁶. W orzecznictwie rotalnym wyklucza się więc możliwość zawarcia małżeństwa przed samymi świadkami zwykłymi w okolicznościach, w jakich dokonuje się to we wspólnocie FSSPX przed kapłanem nie mającym delegacji do błogosławienia małżeństwa. Dlatego w dalszym tekście przywołanego dekretu Roty Rzymskiej *coram Monier* podkreślono konieczność uzyskania delegacji do ważnego asystowania przy składaniu przysięgi małżeńskiej⁵⁷.

⁵⁵ Por. W.H. WOESTMAN, *Canons 144; 1108...*, s. 46: „Since there are many Catholic churches in the area, it cannot be said that the faithful in question cannot approach a qualified witness for marriages without a grave inconvenience. Such an inconvenience must also be objective and not simply because the persons in question judge that the priest at these churches are not *ortodox*”; P. TOXÉ, *La validité...*, s. 221-225; P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 86-87; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 299; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 337-396.

⁵⁶ Por. G. DZIERŻON, *Status kapłanów...*, s. 57-58; B. GONÇALVES, *Le mariage des...*, s. 187-189. Dzierżon przywołuje fragment wspomnianego już nieopublikowanego dekretu *c. Monier*, 23.10.2015, nr 6: „Nostro in casu minime applicari potest haec norma legis cum obiective grave incommodum perfecte defuit eo tempore”.

⁵⁷ Por. Dec. c. MONIER z 23.10.2015, RRD, nr 6: „Attento can. 1109, cum non constet presbyteros communitatis lefebvrinae excommunicatos, interdictos, suspensos esse, ipsi valide adsistere possunt matrimonii celebrationi, dummodo delegatione legitima fruuntur, quae, in casu, deerat”.

5. Stanowisko FSSPX

5.1. Odpowiedź Bractwa na list Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*

Już w dniu publikacji omawianego listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*, czyli 4 kwietnia 2017 roku, FSSPX wydało swój komunikat, w którym wyraziło wdzięczność za okazaną troskę papieża⁵⁸. Następnie 11 kwietnia 2017 roku opublikowało analizę omawianego dokumentu, w którym podkreśliło, iż wierni FSSPX nadal mogą zawierać małżeństwo przed kapłanem z Bractwa według kanonicznej formy nadzwyczajnej z powodu *stanu wyższej konieczności*⁵⁹. Ponadto wspólnota utrzymuje tezę, że odmowa udzielenia delegacji przez ordynariusza miejsca tym bardziej stworzy *stan wyższej konieczności* skorzystania z nadzwyczajnej formy kanonicznej, gdyż biskup diecezjalny wyraźnie sprzeciwiłby się woli Biskupa Rzymskiego⁶⁰.

Na swojej oficjalnej stronie, 15 czerwca 2017 roku wspólnota opublikowała także klaryfikacje, w których szerzej wyjaśniła, jak rozumie tę kwestię. Przede wszystkim podkreślono dalszą możliwość zawierania

---

⁵⁸ Por. FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Communiqué sur la lettre de la Commission „Ecclesia Dei” au sujet des mariages des fidèles de la FSSPX*, 4.04.2017, http://laportelatine.org/maison/communiqués/170404_ced_mariage_fideles_fsspx/170404_ced_mariage_fideles_fsspx.php [dostęp 12.10.2017]: „La Fraternité Saint-Pie X remercie profondément le Saint-Père pour sa sollicitude pastorale, telle qu'elle s'exprime à travers la lettre de la Commission Ecclesia Dei, dans le but de lever les doutes quant à la validité du sacrement de mariage”.

⁵⁹ Por. TENZE, *Analyse de la Lettre...*: „Pour toutes ces raisons, les fidèles se trouvent dans une situation de nécessité qui leur permet de recourir aux prêtres de la Tradition. En vertu de la législation de l'Eglise, leur mariage est certainement valide. Qu'aujourd'hui le pape demande aux évêques de faciliter ce recours à la juridiction ordinaire, en assurant la régularité du témoin autorisé qu'est le prêtre recevant le consentement des époux, ne fait pas cesser cet état objectif de crise de l'Eglise”. Por. M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 80-83.

⁶⁰ Por. FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Analyse de la Lettre...*: „Et nul doute que, dans l'hypothèse où l'Ordinaire refuserait et de désigner un prêtre délégué, et de »concéder directement les facultés nécessaires au prêtre de la Fraternité«, celui-ci célébrerait valablement en vertu de cet état de nécessité, tandis que l'évêque s'opposerait manifestement à la volonté du chef suprême de l'Eglise”.

małżeństwa w jego nadzwyczajnej formie kanonicznej z powodu poważnej niedogodności dotarcia do świadka kwalifikowanego, która łączy się z moralnym charakterem tej niedogodności. Ta z kolei – w rozumieniu FSSPX – wynika z sytuacji kryzysowej wywołanej modernizmem obecnym w Kościele po II Soborze Watykańskim. W klaryfikacjach podkreśla się jednak stosowność zawarcia małżeństwa przed świadkiem kwalifikowanym, ale pod warunkiem, że zachowana będzie nauka i zasady obecne w FSSPX (czystość doktryny katolickiej, tradycyjne nauczanie o małżeństwie nt. celów małżeństwa według CIC/17 itp.)⁶¹. Bractwo zauważyło także pozytywne strony listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*. Stąd w omawianych klaryfikacjach podkreślono, iż celebrowanie sakramentu małżeństwa w zwyczajnej formie kanonicznej może mieć cztery korzyści: zmniejszenie liczby sentencji stwierdzających nieważność małżeństw zawartych bez uzyskania delegacji; usunięcie niezgody i wątpliwości co do ważności małżeństwa u niektórych nupturientów i ich rodzin; większe

---

⁶¹ Por. TENŽE, *Lettre sur les mariages...*: „Car l'état de nécessité est actuellement un fait courant et universel, qui autorise par lui-même, notamment en raison de beaucoup d'expériences antérieures malheureuses, à recourir directement à la »forme extraordinaire«. En revanche, si une possibilité sérieuse s'ouvre de réaliser dans un certain nombre de cas des mariages entièrement conformes à la Tradition, mais selon la »forme ordinaire«, il serait certainement contraire à la prudence, au droit canonique et à l'esprit de l'Église, de ne pas examiner avec soin cette possibilité et de ne pas l'utiliser si elle est acceptable. (...) Le grave état de nécessité créé par la crise de l'Église reste plus que jamais d'actualité, et autorise sans aucun doute possible le recours, le cas échéant, à la »forme extraordinaire«; kan. 1013 § 1 CIC/17; kan. 1055 § 1 KPK/83; L. RAMÉ, *Quelle paroisse pour nos mariages?*, <https://laportelatine.org/formation/morale/mariage/quelle-paroisse-pour-nos-mariages> [dostęp 7.11. 2021]; D. PUGA, *Réponses à de légitimes interrogations de paroissiens sur les mariages dans la FSSPX*, <https://laportelatine.org/activite/reponses-a-de-legitimes-interrogations-de-paroissiens-sur-les-mariages-dans-la-fssp-abbedenis-puga-ler-juillet-2017> [dostęp 7.11.2021]; B. TISSIER DE MALLERAI, *The legitimacy and status of our tribunals*, http://archives.ssp.org/miscellaneous/canonical/Canonical_Commission/legitimacy_and_status_of_our_tribunals.htm [dostęp 12.07.2019]; R. ANGLES, *Validity of Confessions*, nr 5; F. CATOZZELLA, *La validità...*, s. 297-299; P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 25-27.

podporządkowanie zawieranych małżeństw literze prawa Kościoła; częstsze celebrowanie małżeństwa według *dawniej formy rytu*⁶².

Już we wcześniejszych opracowaniach FSSPX obstawało przy ważności zawieranych małżeństw mimo braku uzyskania delegacji. Uzasadniano to także sytuacją modernizmu w Kościele⁶³. Powoływano się też na kanonistę R. Naza, który podkreślił, iż do zastosowania formy nadzwyczajnej wystarczająca jest *względna nieobecność* świadka urzędowego spowodowana ewentualnymi szkodami moralnymi. Powoływał się przy tym na wspomnianą już odpowiedź Papieskiej Komisji Autentycznej Interpretacji Kanonów Kodeksu z 25 lipca 1931 roku⁶⁴. Abp Lefebvre podkreślał także, iż każde małżeństwo powinno

⁶² Por. FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Lettre sur les mariages...*

⁶³ Por. P. TOULZA, *Les mariages dans la Tradition : valides ou invalides?*, <https://laportelatine.org/formation/morale/les-mariages-dans-la-tradition-valides-ou-invalides-abbe-philippe-toulza> [dostęp 7.11.2021]: „Un mariage célébré dans le cadre de la Fraternité est certainement valide : d’une part parce que les principes sont certains et affirmés par le droit (...); ensuite parce que la situation dans laquelle nous nous trouvons engendre objectivement, pour les fiancés, les graves dommages et inconvénients indiqués par le Droit. En définitive, la possibilité de se marier sans prêtre ayant juridiction est si certainement et nettement prévue par le Droit, que ceux qui nient la validité des mariages devant les prêtres de la Tradition, ne le peuvent faire qu’à une seule condition: nier aussi l’ampleur de la crise dans l’Eglise. Ou bien l’on ne voit pas dans toute son ampleur cette crise tragique, profonde et durable, et l’on est touché par le doute. Ou bien l’on perçoit la situation telle qu’elle est, et nul argument ne peut empêcher la conclusion qui s’impose, claire et indubitable: tant que la crise durera, les mariages célébrés devant des prêtres de la Tradition seront pleinement valides et licites”; R. ANGLES, *Validity of Confessions*, nr 2-5.

⁶⁴ Por. *Tamże* (przyp. nr 4): „L’impossibilité doit être personnelle. C’est-à-dire résulter du défaut de prêtre, d’une maladie contagieuse, d’un état de persécution, etc. Remarquons-le avec soin dans le cas exceptionnel qui nous occupe, pour éviter que le mariage ne soit clandestin, il faut que l’impossibilité d’avoir ou de trouver un prêtre compétent soit réellement personnelle. L’impossibilité commune ou locale n’est pas requise : celle-ci d’ailleurs ne suffirait pas pour que le mariage puisse être célébré sans le témoin qualifié si elle n’était pas également personnelle et particulière. Quand toutes ces conditions sont réalisées, le mariage contracté sans le témoin qualifié est donc valide. (article *Clandestiné*, Letouzey, 1935, tome III, colonnes 813-816)”; PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICE INTERPRETANDOS, *Responsa*.

zostać zapisane w specjalnym rejestrze każdego przeoratu Bractwa. Stosowanie tej praktyki potwierdza bp Fellay – były przełożony generalny FSSPX⁶⁵.

5.2. Komisja kanoniczna i trybunały sądowe FSSPX

Sytuacja, w jakiej znalazł się Kościół katolicki po II Soborze Watykańskim doprowadziła FSSPX do ustanowienia specjalnej komisji i trybunałów kanonicznych. Przy tworzeniu tych instytucji Bractwo powoływało się na kan. 144 KPK/83 (*stan wyższej konieczności*) oraz na kan. 19 KPK/83 (luka prawna). Istotne było ustanowienie w 1991 roku z inicjatywy abpa Lefebvre'a *Komisji Kanonicznej Św. Karola Boromeusza*. Komisja ta czuwa nad kwestiami prawnymi FSSPX, powołuje i koordynuje działania trybunałów, udziela dyspens od przeskód małżeńskich, umarza cenzury kanoniczne, a nawet udziela dyspensy od celibatu czy przeszkód do święceń⁶⁶. Natomiast przykładem

⁶⁵ Por. M. LEFEBVRE, *Wytyczne...*, s. 120: „Jest zatem niezwykle ważne, żeby w każdym przeoracie naszego Bractwa był prowadzony dokładny rejestr udzielonych sakramentów. W chwili powrotu do normalnych stosunków w Kościele te rejestry, lub przynajmniej ich kopie, zostaną złożone w archiwach diecezjalnych. (Dlatego te rejestry muszą być sporządzone w dwóch egzemplarzach. Gdy jeden z nich będzie już zapelniony, winien zostać przekazany do archiwum kościelnej jednostki administracyjnej)”; B. FELLAY, *L'entretien*, nr 7: „Si nous suivons l'indication du texte lui-même, je pense que l'interprétation correcte est que nous continuons à renseigner nos registres, et nous envoyons la notification [du mariage] au diocèse”.

⁶⁶ Por. P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 94-97: „FSSPX ha establecido una Comisión que asume funciones en cuestiones jurídicas, la *Comisión Canónica San Carlos Borromeo*, de la que ya hemos hablado. Esta Comisión no solo se ocupa de establecer tribunales, sino que también concede dispensas matrimoniales, remite censuras canónicas y regula otros aspectos jurídicos de la vida de la FSSPX. Llega incluso a otorgar dispensas del celibato sacerdotal, materia que como sabemos está estrictamente reservada al Santo Padre”; L. KONDRATUK, *L'usage...*, s. 8: „Le recours à Rome concernant le privilège pétrinien demeure obligatoire après avoir reçu l'autorisation du Supérieur de district et que la Commission canonique ait effectué une vérification du dossier. Sur le plan pénal et judiciaire, la Commission canonique et le Supérieur général statuent sur l'ensemble des peines réservées au Siège Apostolique”.

trybunału jest *Urząd Spraw Kanonicznych Paryża (Bureau des Affaires Canoniques de Paris)* dla dystryktu francuskiego, o którym wspomina abp Ravel w omówionym już dekrecie. Ten i inne trybunały – poza gromadzeniem rejestru małżeństw – orzekają nieważność sakramentu małżeństwa (także tych, które zostały już osądzone przez trybunały diecezjalne)⁶⁷. Bractwo zakłada bowiem, iż wyroki trybunałów za nieważnością małżeństw są często nieadekwatne do faktycznego stanu ważności tych małżeństw (głównie poprzez stosowanie kan. 1095 KPK/83). W rezultacie – w rozumieniu FSSPX – może to skutkować życiem tych osób w nieświadomym konkubinacie, gdyż małżeństwo sakramentalne wciąż trwa. Dlatego istnienie własnych trybunałów Bractwo określa mianem *deklaratywnej władzy jurysdykcji*, gdyż

---

⁶⁷ Por. FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Lettre sur les mariages...*: „Dans le même ordre d'idées, la Lettre du cardinal Müller ne dit rien des instances canoniques internes de la Fraternité Saint-Pie X („Commission canonique”), qui conservent tout leur sens et toute leur nécessité en raison de la crise de l'Église, et notamment de la corruption assez généralisée de la doctrine des officialités, ainsi que des erreurs du Code de droit canonique de 1983. (...) La Commission canonique de la Fraternité Saint-Pie X, lorsqu'elle est saisie par un fidèle, examine (selon le droit canonique traditionnel) aussi bien les mariages inscrits sur les registres de la Fraternité Saint-Pie X que ceux inscrits sur les registres des paroisses officielles”; B. TISSIER DE MALLERAI, *The legitimacy...*; P.-M. BERTHE, *Des diocèses...*, s. 27: „Le District de France de la FSSPX est doté à Paris d'un Bureau des Affaires Canoniques (BAC), qui veille à la bonne administration des sacrements. Cet organisme, qui centralise les doubles des registres conservés dans les maisons de la FSSPX en France, n'est pas inconnu des diocèses, puisqu'il notifie les actes sacramentels aux paroisses. Désormais, après avoir vérifié les dossiers de mariage que les prêtres de la FSSPX lui adressent, le BAC s'informe des procédures en vigueur dans les diocèses concernés, puis réalise les démarches nécessaires pour que le sacrement puisse être célébré valablement et licitement selon la forme canonique ordinaire”; L. RAVEL, *Décret d'Archevêque...*, nr 1; P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 90-92: „Estos tribunales analizan la validez de los matrimonios después de un juicio preliminar del Superior del distrito de la FSSPX. Este grupo eclesial incluso ha aprobado una guía para las personas que deseen hacer examinar la nulidad de su matrimonio por uno de sus tribunales”.

– w ich rozumieniu – polega ona jedynie na orzeczeniu istniejącego stanu nieważności małżeństwa⁶⁸.

Bp Tissier de Mallerais z FSSPX wymienił sześć właściwości tejże *jurysdykcji*, na mocy której działają omawiane instytucje: 1) realizowana jest nie na sposób habitualny, ale *ad casum*, kiedy zachodzi potrzeba; 2) ma charakter personalny, a nie terytorialny; 3) realizowana jest według potrzeb wiernych; 4) jest ona prawdziwa i nie jest jedynie zwolnieniem z obowiązku otrzymania osądu od Kościoła; 5) nie jest ona zastąpieniem władzy papieskiej ani prawa naturalnego; 6) wyroki na mocy tej jurysdykcji będą pewnego dnia zatwierdzone przez Stolicę Apostolską⁶⁹. Reyes Vizcaíno zauważa jednak, że takie podejście jest całkowicie obce tradycji prawniczej Kościoła, iżby *stan konieczności*

⁶⁸ Por. B. TISSIER DE MALLERAI, *The legitimacy...*, nr II: „They do not have the right to go to Conciliar ecclesiastical tribunals. For to do this would be to run a great risk of receiving an invalid declaration of nullity. Any subsequent marriage would be living in sin and would be, effectively, a canonical concubinage. (...) In this situation, faithful bishops and our Canonical Commission, founded on the general principles of law which govern the life of the Church, have the powers of supply to judge marriage cases”; *Tamże*, nr III, 3: „(...) our Canonical Commission – in the present case of moral impossibility of having recourse to post-conciliar tribunals – has the right to judge marriage cases. If the Holy See was not as modernist as the tribunals, it would give us this power by Canonical Equity. (...) For such a declaration does not, in effect, change the condition of the person, but simply makes a statement about the condition that the person was already in *ab initio*, i.e., from the beginning of the marriage. It is, consequently, only a declaratory power of jurisdiction. If, therefore, the power of supply gives us the authority to dispense in certain cases, how much more does it give us the authority to make a simple declaration of nullity”.

⁶⁹ Por. *Tamże*, nr IV: „Since our jurisdiction is only a supplied jurisdiction, it has the following properties: 1. It is not habitual, but is exercised *ad casum, per modum actus* (...); 2. It is not territorial, but personal; 3. It depends on the necessity of the faithful, and, consequently, only lasts for as long as the common necessity lasts (...); 4. It is a true jurisdiction, and not an exemption from the obligation to receive a judgment from the Church. Consequently, we have the power and the duty to pronounce true sentences, which have the potestatem *ligandi vel solvendi* (...); 5. This supplied jurisdiction does not usurp any papal authority or divine right. This question could only arise when our judgments in the third instance replace the judgments of the Roman Rota (...); 6. Finally, our judgments, as all our acts of supplied jurisdiction (...), will one day have to be confirmed by the Holy See”.

skutkowało udzieleniem komuś kompetencji sędowniczych. Ustawodawca kodeksowy bowiem w kan. 144 § 1 KPK/83 stanowi jedynie o wykonawczej władzy rządu (*potestatem regiminis executivam*). Działania tych instytucji są więc pozbawione mocy prawnej, a wierni nie powinni brać udziału w tych procesach sądowych. W konsekwencji dekrety i wyroki komisji czy trybunałów FSSPX są nieważne, a małżeństwa zawierane po uzyskaniu dyspensy od przeszkody od tych instytucji są nieważnie zawarte⁷⁰.

Podsumowanie

Analiza przeprowadzona w niniejszym opracowaniu pozwala wyciągnąć wnioski, iż dokumentem Kongregacji Nauki Wiary z 27 marca 2017 roku nie uległo zmianie stanowisko Stolicy Apostolskiej w przedmiocie możliwości udzielenia *ad validitatem* delegacji kapłanom

---

⁷⁰ Por. kan. 1073-1094 KPK/83; P.M. REYES VIZCAÍNO, *Relevancia canónica...*, s. 92-94: „Ante esta argumentación podemos decir, de modo semejante a lo que considerábamos al hablar de la competencia para asistir a matrimonios y para confesar, que el estado de necesidad nunca ha tenido en la Iglesia la función de otorgar competencias, y menos en el campo judicial. Es esta una interpretación totalmente extraña a la tradición jurídica de la Iglesia. (...) Por ello, hemos de concluir que los tribunales constituidos por la FSSPX no son competentes en absoluto, ni siquiera en el caso de error o duda del fiel o del juez que dicta sentencia sobre la posibilidad de que el estado de necesidad otorgue jurisdicción de suplencia. Las sentencias dictadas por los tribunales de la Fraternidad Sacerdotal de San Pío X se han de considerar como carentes de valor. Por lo tanto, los fieles no han de hacerles caso y deben tenerlas como no dictadas, los párrocos no deben anotarlas en las partidas de bautismo, y si alguna persona es citada como testigo o de cualquier otra forma por uno de estos tribunales, no debe acudir”; *Tamże*, s. 97: „Al contrario, han organizado todo un procedimiento para tramitar la dispensa –incluso tienen formularios para rellenar y enviar a los superiores– en que el sacerdote consulta al Superior de distrito o a la Comisión canónica y solo después de que sea autorizado, convoca a los novios para la ceremonia matrimonial. (...) En consecuencia, consideramos que las dispensas concedidas por los sacerdotes de la FSSPX son inválidas y los matrimonios con dispensas así concedidas son nulos”; L. KONDRATUK, *L'usage...*, s. 2-5, 7-9; J. DOHNALIK, *Znaczenie zasady...*, s. 31; P. TOXÉ, *La validité...*, s. 208-211; D. PIETRAS, *Nadzwyczajna forma...*, s. 451-452, 478-479.

FSSPX. Ordynariusz miejsca, czy nawet każdy upoważniony do dania delegacji, mógł jej ważnie udzielić kapłanowi Bractwa także przed wydaniem listu Papieskiej Komisji *Ecclesia Dei*, mimo że ten trwał w nieregularności kanonicznej. Wychodząc więc naprzeciw temu złożonemu problemowi i dla dobra wiernych kontynuując dialog z tą wspólnotą w jej drodze do pełnej jedności eklezjalnej, dookreślono uwarunkowania pastoralne w kwestii udzielenia delegacji kapłanowi Bractwa. Podkreślono jednak, iż pierwszeństwo do otrzymania delegacji posiada kapłan regularny kanonicznie. Motywem było także uspokojenie sumień wiernych i pewność ważności zawieranych małżeństw. Zawarcie małżeństwa może odbyć się w oficjalnym miejscu kultu Kościoła katolickiego lub w kaplicy czy kościele Bractwa. W opracowaniu okazano, jak te wytyczne zostały zrealizowane we Francji w ramach francuskiego dystryktu FSSPX.

Problem jednak cały czas istnieje, gdyż FSSPX – dalej trwając w nieregularności kanonicznej – uznaje możliwość dalszego stosowania nadzwyczajnej formy kanonicznej zawarcia małżeństwa, utrzymując przekonanie o ważności sakramentu również z powodu błędu powszechnego oraz wątpliwości prawdopodobnej i pozytywnej. Bractwo ustanowiło także *Komisję Kanoniczną Św. Karola Boromeusza* oraz trybunały, które podejmują się realizacji władzy wykonawczej i sądowniczej. Takie działania Bractwo argumentuje kryzysową sytuacją Kościoła po *Vaticanum II*. Stanowisko Stolicy Apostolskiej jest jednak inne, gdyż Rota Rzymska oraz Papieska Komisja *Ecclesia Dei* zawsze utrzymywała nieważność zawieranych małżeństw, przy których kapłan FSSPX nie uzyskał wymaganej delegacji, a więc z powodu braku formy kanonicznej.

References

Źródła

- Dec. c. DENVERIEN z 15.12.1992, RRD 84 (1995), s. 664-679.
- Dec. c. DIVIONEN z 8.07.2009, RRD 101 (2016), s. 185-196.
- Dec. c. DIVIONEN z 28.11.2013, RRD 105 (2020), s. 316-318.
- Dec. c. MONIER z 19.05.2006, RRD 24 (2016)
- Dec. c. SABLE z 2.12.1997, RRD 15 (2010)

- Dec. c. STANKIEWICZ z 15.12.1992, *Studia Canonica* 29 (1995), s. 531-538.
- BENEDICTUS XVI, Epistula ad Episcopos Ecclesiae Catholicae *La remissione*, 10.03.2009, AAS 101 (2009), s. 270-276; tekst polski: BENEDYKT XVI, *List do biskupów w sprawie zniesienia ekskomuniki z czterech biskupów konsekrowanych przez abpa Lefebvre'a*, *Anamnesis* 58 (2009), s. 11-14.
- BENEDICTUS XVI, Litterae Apostolicae Motu Proprio datae quaedam in Codice Iuris Canonici immutantur *Omnium in mentem*, 26.10.2009, AAS 102 (2010), s. 8-10; tekst polski: BENEDYKT XVI, *List apostolski motu proprio „Omnium in mentem” na temat zmian w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 5 (2010) 13-14.
- Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, 25.03.1917, AAS 9/2 (1917), s. 1-456.
- Codex Iuris Canonici, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.
- CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI. PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIAE DEI, *Epistula ad Praesules Conferentiarum Episcopaliū quarum interest de licentia ad celebranda matrimonia fidelium Fraternalitatis Sancti Pii X*, 27.03.2017; Prot. N. 61/2010, AAS 109 (2017), s. 426-427; tekst polski: KONGREGACJA NAUKI WIARY. PAPIESKA KOMISJA ECCLESIAE DEI, *List na temat zezwolenia na zawieranie małżeństw przez wiernych korzystających z posługi Bractwa Kapłańskiego Świętego Piusa X*, *Anamnesis* 100 (2020), s. 57.
- CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Decreto recante approvazione di sette nuovi prefazi eucaristici per la *forma extraordinaria* del Rito Romano *Quo magis*, 22.02.2020; Prot. N. 137/2009P – ED, *Ephemerides Liturgicae* 134 (2020), s. 216-217.
- FRANCISCUS, Littera. Iubilaeo Extraordinario Misericordiae Adveniente *La vicinanza del Giubileo*, 1.11.2015, AAS 107 (2015), s. 974-976; tekst polski: FRANCISZEK, *List dotyczący odpustu z okazji Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia*, *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 9 (2015), s. 4-5.
- FRANCISCUS, Litterae Apostolicae de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo *Misericordia et misera*, 20.11.2016, AAS 108 (2016), s. 1311-1327; tekst polski: FRANCISZEK, *List Apostolski „Misericordia et misera”*, Kraków 2016.
- FRANCESCO, *Conferenza stampa durante il volo di ritorno da Fatima*, 13.05.2017, *L'Osservatore Romano* (wyd. wł.) 112 (2017), s. 8.
- FRANÇOIS, *Interview avec Guillaume Goubert, directeur de La Croix et Sébastien Maillard, envoyé spécial à Rome*, 9.05.2016, http://laportelatine.org/vatican/le_pape_francois/16_05_2016_pape_et_fsspx_la_croix.php [dostęp 16.04.2019].
- FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Communiqué sur la lettre de la Commission „Ecclesia Dei” au sujet des mariages des fidèles de la FSSPX*, 4.04.2017, http://laportelatine.org/maison/communiqués/170404_ced_mariage_fideles_fsspx/170404_ced_mariage_fideles_fsspx.php [dostęp 12.10.2017].

- FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Analyse de la Lettre de la Commission „Ecclesia Dei” sur les mariages des fidèles de la Fraternité Saint-Pie X*, 11.04.2017, http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/11_04_2017_analyse_document_CED_mariage_fssp.php [dostęp 5.08.2018].
- FRATERNITÉ SACERDOTALE SAINT-PIE X, *Lettre sur les mariages de la FSSPX. Éclaircissements et mises au point*, 15.04.2017, http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/15_06_2017_etre_mariages_mise_au_point_fssp.php [dostęp 5.08.2018].
- JOANNES PAULUS II, *Litterae Apostolicae Motu Proprio datae quibus Commissio quaedam ad plenam ecclesiam communionem Fraternitatis sacerdotalis a sancto Pio X sodalium vel eidem coniunctorum expediendam instituitur Ecclesia Dei adflicta*, 2.07.1988, AAS 80 (1988), s. 1495-1498; tekst polski: JAN PAWEŁ II, *List Apostolski Motu Proprio „Ecclesia Dei” w sprawie Arcybiskupa Marcela Lefebvre’a*, w: *Listy pasterskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków 1997, s. 416-420.
- LEFEBVRE M., *Wytyczne dla seminarzystów*, 24.02.1977, w: *Aby Kościół trwał. Arcybiskup Marcel Lefebvre w obronie Kościoła i papieżstwa. Dokumenty z lat 1971-1990*, Warszawa 2011, s. 113-121.
- PLANET A., *Décret d’évêque de Carcassonne et Narbonne sur les mariages célébrés par les prêtres de la FSSPX*, 18.04.2017, http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussion/s/026_01_02_2017/18_04_2017_mgr_planet_permissions_mariages_fssp.php [dostęp 5.08.2018].
- PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICE INTERPRETANDOS, *Responsa ad proposita dubia*, 25.07.1931, AAS 23 (1931), s. 388.
- PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICE INTERPRETANDOS, *Responsa ad proposita dubia*, 3.05.1945, AAS 37 (1945), s. 149.
- PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi quo Cardinali Praesidi Pontificiae Commissionis „Ecclesia Dei” speciales tribuuntur facultates, foras datur Quia peculiare munus*, 18.10.1988; Prot. N. 233/88, AAS 82 (1990), s. 533-534.
- PONTIFICIA COMMISSIO ECCLESIA DEI, *Response concerning FSSPX*, 28.09.1999; Prot. N. 539/99, <http://unavoce.org/resources/protocol-53999/> [dostęp 8.07.2018].
- PONTIFICIO CONSIGLIO PER L’INTERPRETAZIONE DEI TESTI LEGISLATIVI, *Nota sulla scomunica per scisma in cui incorrono gli aderenti al movimento del Vescovo Marcel Lefebvre*, 24.08.1996; Prot. N. 5233/96, *Communicationes* 29 (1997), s. 241-243.
- PONTIFICIUM CONCILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Litterae circulares missae omnibus Conferentiis Episcopalibus (variis linguis exaratae), quoad verba »actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica« (Cann. 1086, § 1; 1117 e 1124 CIC) et quaedam epistulae respicientes ipsarum litterarum*, 13.03.2006; Prot. N. 10279/2006, *Communicationes* 38 (2006), s. 170-172.
- RAVEL L., *Décret d’Archevêque de Starsbourg sur les mariages célébrés par les prêtres de la FSSPX*, 10.05.2017, <http://laportelatine.org/vatican/>

- sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/10_05_2017_mgr_ravel_strasbourg_permissions_mariages_fsspdx.php [dostęp 24.08.2018].
- REY D., *Décret d'évêque de Fréjus-Toulon sur les mariages célébrés par les prêtres de la FSSPX*, 4.05.2017), http://laportelatine.org/vatican/sanctions_indults_discussions/026_01_02_2017/04_05_2017_mgr_rey_toulon_permissions_mariages_fsspdx.php [dostęp 24.08.2018].
- SACROSANCTUM CONCILIUM OECUMENICUM TRIDENTINUM, *Decretum Tametsi*, II.11.1563, w: A. BARON, H. PIETRAS (red.), *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski*, t. IV, Kraków 2005, s. 720-725.

Literatura

- ANGLES R., *Validity of Confessions and Marriages in the Chapels of the Society of Saint Pius X. A Canonical Study*, Kansas City 1997.
- BELFIORE G., *Commento alla Lettera della Pontificia Commissione „Ecclesia Dei” ai Presuli delle Conferenze episcopali interessate circa la licenza per la celebrazione di matrimoni dei fedeli della Fraternità San Pio X (4 aprile 2017)*, *Monitor Ecclesiasticus* 131 (2016), s. 591-595.
- BENDER L., *Forma iuridica celebrationis matrimonii. Commentarius in canones 1094-1099*, Roma-Parigi-New York-Tournai 1960.
- BERTHE P.-M., *Des diocèses de France et la Fraternité Sacerdotale Saint-Pie X: La célébration des mariages dans le cadre de la lettre du 27 mars 2017*, *Revista Española de Derecho Canónico* 78 (2021), s. 21-52.
- Biskupi niemieccy przeciwni błogosławieniu małżeństw przez lefebrystów*, *Anamnesis* 91 (2017), s. 97.
- CARRERAS J., *Forma canonica e «favor matrimonii» in una recente sentenza rotale*, *Ius Ecclesiae* 6 (1994), s. 201-215.
- CATIZZELLA F., *La validità dei matrimoni celebrati davanti ai sacerdoti della Fraternità San Pio X. Commento alla Lettera della Pontificia Commissione „Ecclesia Dei”*, *Ius Ecclesiae* 30 (2018), s. 285-305.
- CELIER G., *Les mariages dans la Tradition sont-ils valides?*, Paris 1999.
- CONNAGHAN A., *The extraordinary form of marriage and the Priestly Society of St Pius X*, *Canon Law Society of Great Britain and Ireland Newsletter* 151 (2007), s. 25-32.
- DBK: *Trauungen durch Piusbrüder nicht vorgesehen*, <https://www.katholisch.de/artikel/14222-dbk-hochzeiten-bei-piusbrudern-nicht-vorgesehen> [dostęp 17.03.2020].
- DOHNALIK J., *Ogólna »sanatio in radice« udzielona przez Stolicę Apostolską (kan. 1165 § 1). Przykład uważnienia małżeństw zawartych bez zachowania formy kanonicznej w Ordynariacie Polowym*, *Prawo Kanoniczne* 29 (2018) nr 3, s. 45-62.
- DOHNALIK J., *Znaczenie zasady „Ecclesia suplet” od kan. 209 KPK z 1917 roku do kan. 144 obecnego KPK – interpretacja i aplikacja*, *Prawo Kanoniczne* 60 (2017) nr 4, s. 15-40.

- DZIERŻON G., *Brak formy kanonicznej w świetle wyroku c. De Angelis z dnia 8 lipca 2009 roku*, *Ius Matrimoniale* 17 (2012), s. 173-183.
- DZIERŻON G., *Status kapłanów Bractwa Św. Piusa X w przedmiocie asystowania do zawierania małżeństwa w kontekście wytycznych listu Papieskiej Komisji „Ecclesia Dei” z 27 marca 2017 roku*, *Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich* 34 (2021), s. 51-65.
- DZIERŻON G., *Z najnowszych orzecznictwa Roty Rzymskiej*, Warszawa 2021.
- FARRAHER J.J., *Is a dispensation needed to marry a Lefebvre-ite?*, *The Homiletic and Pastoral Review* 85/6 (1985), s. 71-72.
- FELLAY B., *L'entretien: Les mariages dans la Fraternité Saint-Pie X*, <https://laportelatine.org/actualite/texte-de-lentretien-de-mgr-fellay-les-mariages-dans-la-fraternite-saint-pie-x-21-avril-2017> [dostęp 7.11.2021].
- GONÇALVES B., *Le mariage des fidèles fréquentant la Fraternité sacerdotale Saint-Pie X depuis la lettre du 27 mars 2017 de la commission „Ecclesia Dei”*, *L'Année Canonique* 59 (2018), s. 183-199.
- GONÇALVES B., *Le mariage entre forme ordinaire et forme extraordinaire: les enjeux de la lettre du 27 mars 2017 aux présidents de conférences épiscopales*, *La Maison Dieu* 292 (2018), s. 121-144.
- HUELS J.M., *The Supply of the Faculty to Confirm in Common Error*, *Studia Canonica* 40 (2006), s. 293-348.
- JAKUBIAK T., *Nadzwyczajna forma zawarcia małżeństwa według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r.*, *Ius Matrimoniale* 25 (2014) nr 2, s. 43-62.
- JAKUBIAK T., *Obwód zawarcia małżeństwa w nadzwyczajnej formie*, *Ius Matrimoniale* 25 (2014) nr 3, s. 29-43.
- KLIMKIEWICZ D., *Uważnienie zwykle małżeństwa z powodu braku formy kanonicznej (kan. 1137 CIC 17, kan. 1160 KPK)*, *Annales Canonici* 16 (2020), s. 21-35.
- KONDRATUK L., *L'usage de la juridiction supplétoire et des facultés déléguées par la Fraternité sacerdotale Saint Pie X*, <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01343510/document> [dostęp 17.03.2020].
- KRAJCZYŃSKI J., *Uzupełnienie uprawnienia do asystowania przy zawarciu małżeństwa*, *Ius Matrimoniale* 13 (2008), s. 125-144.
- LÓPEZ-ILLANA F., *La suplencia de la facultad de asistir al matrimonio*, *Ius Canonikum* 37 (1997), s. 73-122.
- MILCAREK P., *De Sacramento Matrimonii. Krótkie objaśnienie obrzędów Sakramentu Małżeństwa w starszej formie rytu rzymskiego*, Dębogóra 2019.
- MIÑAMBRES J., *Commento al rescrito della Pontificia Commissio „Ecclesia Dei”*, *Ius Ecclesiae* 3/2 (1991), s. 341-344.
- NITA A., *La suplencia de la facultad de asistir al matrimonio en caso de error común, a la luz de la jurisprudencia de la Rota Romana*, *Ius Canonikum* 39 (1999), s. 661-708.
- NOWAKOWSKI B., *Funkcjonowanie kan. 1107 KPK z 1983 r. w kanonicznym systemie małżeńskim*, *Prawo Kanoniczne* 52 (2009) nr 1-2, s. 201-228.

- NOWICKA U., *Obowiązywalność kanonicznej formy zawarcia małżeństwa po motu proprio „Omnium in mentem” papieża Benedykta XVI*, *Kościół i Prawo* 3 (2011), s. 63-76.
- PASTWA A., *Forma kanoniczna małżeństw mieszanych w świetle motu proprio „Omnium in mentem” i nowszych uregulowań Stolicy Apostolskiej*, *Studia Oecumenica* 11 (2011), s. 151-171.
- PELLEGRINO P., *La suppleza ecclesiale (can. 144 § 1, § 2)*, https://dadun.unav.edu/bitstream/10171/16998/1/IC_Especial_15.pdf [dostęp 20.11.2021].
- PIETRAS D., *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego. Status prawny liturgii i wspólnot*, Dębogóra 2021.
- PUGA D., *Réponses à de légitimes interrogations de paroissiens sur les mariages dans la FSSPX*, <https://laportelatine.org/activite/reponses-a-de-legitimes-interrogations-de-paroissiens-sur-les-mariages-dans-la-fssp-x-abbe-denis-puga-1er-juillet-2017> [dostęp 7.11.2021].
- RAMÉ L., *Quelle paroisse pour nos mariages?*, <https://laportelatine.org/formation/morale/mariage/quelle-paroisse-pour-nos-mariages> [dostęp 7.11.2021].
- READ G., *Society of St. Pius X and Jurisdiction for Marriage*, *Canon Law Society of Great Britain and Ireland Newsletter* 151 (2007), s. 33-40.
- REYES VIZCAÍNO P.M., *Relevancia canónica de los sacramentos y actos jurídicos realizados por sacerdotes de la Fraternidad Sacerdotal de San Pío X*, *Forum Canonicum* 10/2 (2015), s. 71-98.
- SCASSO A., *Assistenza al matrimonio, suppleza di giurisdizione e comunione ecclesiale*, *Il Diritto Ecclesiastico* 105 (1994), s. 301-331.
- SCHMITZ H., *Sondervollmachten einer Sonderkommission. Kanonistische Anmerkungen zum „Rescriptum ex Audientia SS.mi” vom 18. Oktober 1988 der Päpstlichen Kommission „Ecclesia Dei”*, *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 159 (1990), s. 36-59.
- STECZKOWSKI P., *Wystąpienie z Kościoła katolickiego aktem formalnym w świetle dokumentu Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych z 13 marca 2006 r.*, *Annales Canonici* 2 (2006), s. 179-194.
- TERPIN A., *Natura i skutki ekskomuniki według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, *Kościół i Prawo* 16 (2014), s. 191-207.
- TISSIER DE MALLERAIS B., *The legitimacy and status of our tribunals*, http://archives.sspcx.org/miscellaneous/canonical/Canonical_Commission/legitimacy_and_status_of_our_tribunals.htm [dostęp 12.07.2019].
- TOULZA P., *Les mariages dans la Tradition: valides ou invalides?*, <https://laportelatine.org/formation/morale/les-mariages-dans-la-tradition-valides-ou-invalides-abbe-philippe-toulza> [dostęp 7.11.2021].
- TOXÉ P., *Considérations canonique sur deux affaires médiatisées de censures ecclésiastiques: les évêques lefebvristes et l'avortement de Recife*, *L'Année Canonique* 51 (2009), s. 195-218.

- TOXÉ P., *La validité des mariages célébrés devant des prêtres traditionalistes qui ne sont pas en communion avec l'Église Catholique*, Revue d'éthique et de théologie morale „Le Supplément” 225 (2003), s. 205-226.
- TOXÉ P., *Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l'indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della misericordia. Présentation et commentaire*, Monitor Ecclesiasticus 130 (2015), s. 607-622.
- TOXÉ P., *Présentation de la sentence „coram” de Angelis de 8 VII 2009*, L'Année Canonique 53 (2011), s. 417-427.
- WARD A., *The „Quo magis” Prefaces added to the Missal of Saint John XXIII*, Ephemerides Liturgicae 134 (2020), s. 407-463.
- WOESTMAN W.H., *Canons 1101; 1086 and 1108. Necessity to Observe Canonical Form for Marriage and the Impediment of Disparity of Cult by Members of Schismatic Group*, w: S. PEDONE, J.I. DONLON, *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions 2003*, Washington 2003, s. 41-43.
- WOESTMAN W.H., *Canons 1104; 1108 and 1116. Validity of a Marriage Celebrated by a Priest Not in Ecclesial Communion*, w: PEDONE S., DONLON J.I., *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions 2003*, Washington 2003, s. 45-47.
- WOESTMAN W.H., *Extraordinary canonical form of marriage when a qualified witness cannot be present without a grave inconvenience*, Studia Canonica 42 (2008), s. 367-382.
- WOJNAROWICZ P., *Sakramenty święceń i małżeństwa według motu proprio „Omnium in mentem” Benedykta XVI*, Kościół i Prawo 3/1 (2014), s. 109-121.
- VODERHOLZER R., *Presseerklärung zu den Meldungen die Priesterweißen der Priesterbruderschaft Papst Pius X*, 22.06.2016, http://laportelatine.org/vatican/sanctions_in_dults_discussions/024_01_04_2016/22_06_2016_eveque_ratisbonne_ordinations_fspx.php [dostęp 16.04.2019].
- ZABOROWSKI M., *Forma nadzwyczajna zawarcia małżeństwa*, Ius Matrimoniale 14 (2009), s. 115-130.

Nota o autorze

Ks. Dawid Pietras – doktor nauk społecznych w dyscyplinie prawo kanoniczne, członek Bractwa Kapłańskiego Świętego Piotra (FSSP), inkardynowany do Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, absolwent Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, sędzia sądu kościelnego w Gorzowie Wlkp., autor publikacji *Nadzwyczajna forma rytu rzymskiego. Status prawny liturgii i wspólnot*, Dębogóra 2021. Prowadzi autorską stronę: www.pietrasdawid.pl.